

Stenogrammid

XIII Riigikogu, III Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 28.01.2016, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:08 Korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu (143 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Jüri Ratas

Tere hommikust, head ametikaaslased! Austatud Riigikogu, alustame Riigikogu täiskogu III istungjärgu 3. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt palun Riigikogu kõnetooli neid, kes soovivad üle anda eelnõusid või arupärimisi! Mihhail Korb, palun!

10:00 Mihhail Korb

Austatud juhataja! Lugupeetud kolleegid! Soovin Keskerakonna liikmete nimel üle anda arupärimise majandus- ja taristuminister Kristen Michalile. Arupärimine puudutab Ida-Virumaa olukorda. Me kõik oleme saanud viimaste kuude jooksul teada suurtest koondamistest, mis tulevad Ida-Virumaal nafta turuhinna langemise tõttu. Keemiakontsern Viru Keemia Grupp teatas, et plaanib koondada 500 töötajat, kes töötavad kontsernis Kiviteri tehnoloogiat kasutavates põlevkivitehastes. Praegu on Ida-Virumaal töötus 10%. Uued koondamised tekitavad pehmelt öeldes suurema töötuse kasvu ning veel suuremaid pingeid ja probleeme piirkonnas. Tegu ei ole mitte tavapäraste spetsialistidega, vaid kitsa ala spetsialistidega, kes töötavad valdkonnas, mis on Eestis tugevalt ja hästi arenenud. See valdkond on väga oluline ja selle toetamine on primaarne. Mida annab selles valdkonnas teha? Juba 2013. aastast on räägitud, et keskkonnatasud lubavad Eestis toodetud keemiatoodetega kaubelda ainult siis, kui nafta hind on kõrge. Nafta hind on tänaseks langenud, ilmselt tuleb ka keskkonnatasude poliitika üle vaadata. Seda tahamegi siin saalis majandus- ja taristuministriga arutada. Aitäh teile!

10:02 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Martin Helme!

10:02 Martin Helme

Austatud asespriker! Head kolleegid! Annan Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel menetlusse Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmise seaduse eelnõu. Me soovime selle seaduse § 39 täiendada lõikega 5 järgmises sõnastuses: "Riigikogu komisjoni istungid salvestatakse." Praegu Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses sellist nõuet ei ole, mõni komisjon salvestab istungeid, mõni mitte. Eriti tundlike ja tähtsate küsimuste puhul on tekkinud probleeme ja vaidlusi, kuidas komisjoni liikmed ikkagi tegelikult hääletasid, mida otsustati või kuidas arutelud käisid. Eelnõu eesmärk on muuta Riigikogu komisjonide istungite salvestamine kohustuslikuks, et hiljem oleks kõiki hääletusi ja arutelusid võimalik kontrollida. Salvestamise eesmärk on tagada võimalus, et vaidlusi ja eriarvamusi saaks paremini lahendada. Lisaajend seadusmuudatuse tegemiseks on kooseluseaduse rakendamise seaduse eelnõu menetlemise käik õiguskomisjonis. Mitmed õiguskomisjoni liikmed on leidnud, et komisjon on eelnimetatud seaduseelnõu menetlemisel rikkunud õigusloome head tava. Samuti lähevad lahku komisjoni liikmete arvamused selle kohta, mida komisjonis tegelikult otsustati. Kaalutud on koguni erinevaid meetmeid selle asja lahendamiseks. Salvestise olemasolu korral oleksid sellised olukorrad välditavad. Aus menetlusviis on niisama oluline kui hea seaduseelnõu. Aitäh!

10:04 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Krista Aru!

10:04 Krista Aru

Härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Eesti Vabaerakonna fraktsiooni liikmete nimel on mul üle anda arupärimine lugupeetud kultuuriministrile Indrek Saarele. Riigi kultuuripreemia on üks kõige olulisemaid tunnustusi loovisikule. Kõik asjaajamised, mis on seotud riigi kultuuripreemiaga, nagu üldse inimestele antavate preemiatega, peavad olema võimalikult korrektsed. Mul on piinlik, kahju ja häbi, et meil juhtus sel aastal väga kahetsusväärne eksitus ühele lugupeetud ja armastatud kirjanikule preemia määramisel. Kuigi juhtunut ei saa enam heastada ega olematuks teha, on meil lugupeetud kultuuriministrile viis küsimust, mis peaksid aitama edaspidi selliste piinlike olukordade tekkimist vältida. Aitäh!

10:05 Aseesimees Jüri Ratas

Palun Riigikogu kõnetooli Andres Herkeli!

10:05 Andres Herkel

Härra juhataja! Austatud Riigikogu liikmed! Vabaerakonna fraktsiooni nimel on mul au anda Riigikogu menetlusse peibutuspartide grillimise eelnõu. Ma kasutasin kujundlikku väljendit, mis Eestis on käibele läinud. Tegemist on kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga. Selle eesmärk on lõpuks lahendada see skisofreeniline olukord, milles me oleme Eestis olnud juba aastaid, kus Riigikogu liikmed saavad kohalike omavalitsuste valimistel kandideerida, kuid valituks osutudes ei ole neil võimalik volikogus töötada, sest kehtib mandaatide ühitamatuse põhimõte. On tekkinud olukord, kus me väga paljude omavalitsuste, eriti aga suuremate linnade volikogudes ja just Tallinna volikogus näeme, et tohutu hulk rahvaesindajaid on seal asendusliikmetena ning need inimesed, kes tegelikult hääli said, osutusidki silmakirjalikeks peibutuspartideks. Ma ei taha Riigikogu liikmetele, meie kolleegidele, edaspidi niisugust saatust. Ajame seda asja siis selles mõttes ausalt, et ühed töötavad volikogudes, teised töötavad Riigikogus ja peibutuseks iseend välja ei pane. Teame ka, et on kavas üks teistsugune lahendus selles küsimuses, mis astub üle kunagise õiguskantsleri Allar Jõksi tõlgendusest mandaatide ühitamatuse kohta. Meie peame seda ühitamatust õigeks ja palume Riigikogul peibutuspartide grillimise eelnõu menetleda. Aitäh!

10:07 Aseesimees Jüri Ratas

Head ametikaaslased! Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud kaks eelnõu ja kaks arupärimist. Meie kodu- ja töökorra seaduse kohaselt otsustab Riigikogu juhatus nende edasise menetlemise. Teeme nüüd kohaloleku kontrolli.

Kohaloleku kontroll

Kohalolijaks registreerus 90 Riigikogu liiget ja puudub 11.

1. 10:08 Korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu (143 SE) esimene lugemine

10:08 Aseesimees Jüri Ratas

Alustame tänase päevakorrapunkti menetlemist. Algab põhiseaduskomisjoni algatatud korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu 143 esimene lugemine. Palun ettekandeks Riigikogu kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Andres Anvelt!

10:09 Andres Anvelt

Hea Riigikogu juhataja! Hea Riigikogu! Kannan teile ette ülevaate korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu 143 esimese lugemise arutelust põhiseaduskomisjonis. Selle päevakorrapunkti arutelust võtsid osa kõik komisjoni liikmed peale Vabaerakonna esindaja Jüri Adamsi. Kutsutud oli ka Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse juhataja Tanel Kalmet.

10:09 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma palun väga vabandust! Head ametikaaslased, saalis on liiga suur lärm. Ma väga palun, et austame ettekandjat ja neid, kes soovivad kuulata! Palun, ettekandja!

10:09 Andres Anvelt

Aitäh! Osales ka Maksu- ja Tolliameti teenindusosakonna juhtivspetsialist Hannes Udde. Vabariigi Valitsus on põhimõtteliselt otsustanud seda eelnõu toetada. Samas leiti Vabariigi Valitsuse arvamuse tutvustamisel, et eelnõu jõustumise kuupäev peaks olema 1. mai 2016, kuna eelnõu on suhteliselt tehniline ja kõiki tehnilisi muudatusi ei jõuaks Maksu- ja Tolliamet, kes administreerib huvide deklaratsioone, kuu ajaga ellu viia. Samuti tõi Justiitsministeeriumi esindaja välja mõningad rahandusministri ja justiitsministri tähelepanekud eelnõu kohta. Esimene tähelepanek puudutas asjaolu, et on terve hulk isikuid, kellel on kohustus esitada huvide deklaratsioon, kuid nad on jätnud selle kahjuks täitmata. Ministrid avaldasid arvamust, et tuleks mingi lahendus välja töötada, kuna kehtivas korruptsioonivastases seaduses huvide deklaratsiooni esitamata jätmise eest sanktsioone ette nähtud ei ole. Arutluse all oli küsimus, kas ei peaks andma Riigikogu korruptsioonivastasele erikomisjonile sanktsioonide määramise õiguse, kuna eraldi organisatsiooni selliseks puhuks ei oleks kindlasti mõistlik luua.

Justiitsministeeriumi esindaja sõnade kohaselt puudutab teine tähelepanek eelnõu punktis 3 ettenähtud muudatust, mis käsitleb deklarandi ametikohal deklaratsiooni esitamisele eelnenud kalendriaastal saadud sotsiaalmaksuga maksustatava tulu deklareerimisest loobumist. Nii justiits- kui ka rahandusminister on seisukohal, et see tekitab seadusesse lünga, sest üldiselt on ametnike palgad küll avaliku teenistuse seaduse järgi avalikud, aga on ka palju deklarante, kelle ametipalk ei ole avalik. Võimalik lahendus oleks sätestada korruptsioonivastases seaduses, et kui asutus paneb kellelegi deklareerimise kohustuse, siis ta avaldab oma veebilehel ise andmed deklarandi ametipalga kohta. Komisjonis mainiti ka võimalust muuta avalikuks deklarandi saadav kogutulu. Ma selgitan vahet. Paljudel deklareerijatel on peale ametipalga veel muud sissetulekud, mis ei puuduta nende ametitegevust: kas dividenditulu, autoritulu või mingid muud sissetulekud. Neid ei peaks praeguse seaduse järgi deklaratsiooni kirjutama, aga kuna Maksu- ja Tolliametist tulevad andmed kogutulu kohta, siis peab deklareerija tegema keerukaid lahutamisi- ja liitmistehteid, et panna deklaratsiooni sisse ainult ametipalgana saadud tulu.

Justiitsministeeriumi esindaja märkis, et üks tähelepanek on tehtud soodustuste avaldamise kohta. Ministritel tekkis küsimusi, kas neid peaks avaldama või mitte. Eelnõu kohaselt oleks deklarandi saadud ja tehtud soodustused edaspidi mõeldud asutusesiseseks kasutamiseks. Ministritel tekkis küsimus, kas avalikustamise lõpetamine on põhjendatud või mitte.

Peale seda, kui Justiitsministeeriumi esindaja oli oma sõnavõtus ära toonud eespool mainitud tähelepanekud, esitati talle küsimusi. Muu hulgas tundsid komisjoni liikmed huvi, kas ei oleks võimalik reguleerida nii kogutulu avalikustamist kui ka tehtud ja saadud soodustuste avalikustamist niimoodi, et deklarant ise otsustaks, kas need on avalikud või mitte.

Samuti leiti, et kui huvide deklaratsioon tähtjaks esitamata jäetakse, siis võiks esitamata jätnute nimed avaldada mõnel asjakohasel veebilehel. Komisjonis pakuti, et seda võiks näiteks teha korruptsioonivastase erikomisjoni leheküljel või Justiitsministeeriumile kuuluval leheküljel korruptsioon. ee. Sellisel juhul rakendub nende isikute suhtes avalikkuse kontroll ja surve.

Komisjonis avaldati arvamust, et eelnõusse ei ole mõistlik kirjutada piirmäärana konkreetset rahasummat, millest alates saadud ja tehtud varalised soodustused deklareeritakse. Pigem võiks piirväärtus olla näiteks viimase nelja kuu jooksul ametikohal saadud sotsiaalmaksuga maksustatav tulu, nagu on kehtivas seaduses. Leiti ka, et tehtud soodustuste avalikustamisel tuleks arvestada sellega, et deklarant võib olla teinud annetusi näiteks usulistel, seksuaalsetel, tervisega seotud või muudel kaalutlustel, mida ta ei soovi avaldada. Erakondadele tehtavad annetused on aga juba erakonnaseadusest tulenevalt niikuinii avalikud. Maksu- ja Tolliamet pakkus, et tehtud ja saadud soodustuste piirmäär võib siduda ka näiteks Riigikogu lihtliikme palgaga või kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seadusest tuleneva koefitsiendiga. Justiitsministeeriumi esindaja märkis praegu eelnõus oleva 4000 euro suuruse piirmäär kohta, et siin võib tõmmata paralleeli karistusseadustikuga, kus on kirjas, et süüteoga tekitatud oluline varaline kahju algab 4000 eurost. Osa komisjoni liikmeid leidis, et kõik tehtud ja saadud soodustused peaksid olema huvide deklaratsioonis avalikud ning deklaratsioon peaks olema võimalikult läbipaistev. Samuti leidis mõni komisjoni liige, et deklarandi delikaatseid, st usulistel, tervislikel ja muudel sellistel kaalutlustel tehtud soodustusi ei peaks avalikustama. Leiti, et

huvide deklaratsiooni puhul võiks jääda põhimõtte juurde, et deklaratsioon on võimalikult avalik, mis on ka uue deklaratsiooni mõte, ning samas peaks deklarandil olema seda võimalikult lihtne täita.

Tehti ka menetluslikud otsused: saata eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 28. jaanuariks 2016 (poolt oli 5 komisjoni liiget, vastu 1, erapooletuks jäi 2), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt oli 6, vastu 1, erapooletuks ei jäänud keegi), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 11. veebruar kell 17.15 (konsensuslikult) ja määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni liige Andres Anvelt ehk mina. Aitäh!

10:17 Aseesimees Jüri Ratas

Hea ettekandja, ma tänan teid! Teile on küsimusi. Mihhail Stalnuhhin, palun!

10:17 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud kolleeg! Kas sa ei tooks näiteid nende soodustuste kohta, millest siin juttu oli? Ühest allikast saadud soodustusi kuni 4000 euro ulatuses ei pea deklareerima. Mis soodustustest me üldse räägime? Kaks-kolm näidet selle kohta, mis need võivad olla.

10:17 Andres Anvelt

Aitäh! Kui rääkida soodustustest, mida inimene on saanud, mitte teistele teinud, siis need võivad olla näiteks kingitused. Seaduses on öeldud, et need ei puuduta lähedasi perekonnaliikmeid, sest kui võtta korruptsioonivastase seaduse põhitekst ette, siis deklaratsiooni puhul on nende isikute määratlemine võimalik. Põhiline asi on kingitused. Soodustuste all ei mõelda kindlasti kliendisoodustusi mõnes kaupluses, sest need on üldised ja kehtivad kõigi kohta. Küll aga oli ka komisjonis juttu sellest, kas teoreetiliselt – me muidugi lõpuni seda küsimust ei vaielnud, see tuli lihtsalt kõne alla – saaks pidada soodustuseks näiteks mõni aasta tagasi Riigikogu liikmetele tehtud nn autosoodustust. Ühtepidi võiks seda soodustuseks lugeda, teistpidi mitte. Aga kogu selle huvide deklaratsiooni üks eesmärke ka kehtivas korruptsioonivastases seaduses on avalikkus. Deklarandil endalgi on soov näidata, et tal puudub võimalik huvide konflikt. Sellepärast tuleneb selle soodustuste lahtri täitmine inimese enda tahteavaldusest, sellest, mida ta peab vajalikuks sinna märkida, ja sellisel juhul peab ta kandma ka vastutust. Kui keegi peab enda tehtud soodustust näiteks deklarandile oluliseks ja avaldab selle, siis deklarant peab olema valmis selgitama, miks tema seda oluliseks ei pidanud. Seadus ei too välja väga selget nimistut. Paljud sellised soodustused, nii sisse kui ka välja, nagu öeldakse, on deklarandi enda südametunnistuse küsimus.

10:19 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

10:19 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Nende soodustustega on nii, nagu on. Paljudel on igasugused kaardid, on palju sooduskampaaniad ja kokku võttes võib tegelikult päris suure summa eest neid soodustusi olla. Aga äkki te avate natuke, mis asjad on seksuaalsetel kaalutlustel tehtud annetused.

10:20 Andres Anvelt

Aitäh! Hakkame pihta küsimuse algusest. Ma juba mainisin, et üldised soodustused, kui ollakse näiteks mingisuguse kaubandusketi püsiklient, ei käi mitte mingil juhul siia alla. Need on üldised soodustused, mis ei tulene inimese ametikohast, vaid inimese suhtumisest mingisse kaubandusketti ja tema lojaalsusest sellele.

Mis puudutab annetusi seksuaalsetel kaalutlustel, mida sa mainisid, siis siin samuti inimene ise otsustab. Kui ta toetab näiteks mingi rahasummaga LGBT ühingut, siis ta võib selle avalikustamist pidada ebavajalikuks. Tänane seadus nõuab avalikustamist juhul, kui annetus ületab etteantud piiri ehk 4000 eurot, muidu ei pea seda kirja panema. Siin on seesama küsimus, et ei teki – ma rõhutan veel kord, et huvide deklaratsioon on preventiivne meede – otseselt mingisugust vastutust, isegi kui deklaratsiooni on märgitud valeandmed või jäetud midagi märkimata. Huvide deklaratsiooni uus redaktsioon erineb vanast selle poolest, et kõigi deklarantide deklaratsioonid on avalikud. Enam ei ole neid kümneid tuhandeid deklaratsioone, mida koostasid näiteks paljude riigiametite töötajad, mitte

ainult ametnikud, ja mis pandi kuhugi sahtlisse. Praegu puudutab see nõue ainult kõrgemaid riigiametnikke, poliitilise taseme ametnikke. Paljuskki on küsimus selles, mida inimene peab vajalikuks sinna märkida. Ärme unustame, et huvide deklaratsioonis on veel üks väga oluline punkt: inimesele antakse võimalus kirja panna riskid või asjaolud, mis võiksid panna ta n-ö kahvlisse või huvide konflikti situatsiooni.

10:22 Aseesimees Jüri Ratas

Ken-Marti Vaher, palun!

10:22 Ken-Marti Vaher

Täna väga, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Selle seaduse eesmärgiks on märgitud, et tahetakse korrigeerida mõningaid 2014. aastal rakendunud huvide deklareerimise süsteemi aspekte, mida on konstruktiivselt kritiseerinud eelkõige deklaratsiooni esitajad. Kas selles eelnõus sisalduvad praegu teie hinnangul kõik need muudatused, mida on mõistlik teha, või on osa konstruktiivsest kriitikast ja tehtud ettepanekutest veel analüüsi objektiks ning see võib tulla arutelu alla lähitulevikus?

10:23 Andres Anvelt

Aitäh! Sul on täiesti õigus. Tegelikult me ka komisjonis rääkisime sellest, et teiseks lugemiseks võib tulla muudatusi just deklaratsiooni täitmise lihtsustamise aspektist. Milles on küsimus? Uue deklaratsioonivormi täitmine on toonud kaasa teatud segaduse. Deklaratsiooni vana nimetus oli "majandushuvide deklaratsioon", nüüd on aga "huvide deklaratsioon". Erinevus on selles, et eelmise deklaratsioonivormi täitmine oli puhas käsitsitöö, aga uus deklaratsioon on üles ehitatud Maksu- ja Tolliametil baasil, st on seotud kõigi riiklike registritega, mis on Maksu- ja Tolliametil kasutada. Sealt ongi tekkinud segadused ja deklarandid on üksikuid punkte erinevalt tõlgendanud. Näiteks, seesama keeruline sõnastus, mis puudutab deklarandi ametikohal deklaratsiooni esitamisele eelnenud kalendriaastal saadud sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Sealt tulenevad keerulised tehted ja paljud eksivad neid tehes. Teine asi puudutab n-ö vallasvara, enamjaolt autosid. Seal on väga levinud selline eksitus, et inimene paneb küll oma, ütleme, kohustuste hulgas kirja näiteks liisingulepingud, aga sinna, kus on vaja ära märkida see, mis autosid ta on viimase kahe kuu jooksul kasutanud, unustab ta need kirja panna, kuna ta on oma arust need liisingulepingutega ära märkinud. Seal tekib lahtri tühjaks jätmise probleem, millele juhitakse tähelepanu. Paljude deklarantide soov on olnud, et täitmine oleks maksimaalselt automaatne ja deklarant, vaadates deklaratsiooni üle, teeb just need muudatused, mida riigi andmebaasidest ei ole võimalik kätte saada. Näiteks on Maksu- ja Tolliametis teada need annetused, mille puhul riik tagastab tulumaksu. Selleks on olemas teatud nimekiri, aga on ju palju organisatsioone, mis sinna nimistusse ei kuulu. Siis peab inimene tegema käsitsitööd ja need annetused kirja panema. Aga ma rõhutan veel, et ka kehtivas seaduses on see piirmäär küllaltki kõrge, enamik annetusi seda ei ületa. Seetõttu ongi seaduses selline objektiivne nõue, aga inimese subjektiivne arusaam läheb sellega natuke konflikti. Üks põhilisi ettepanekuid nii Maksu- ja Tolliametile kui ka Justiitsministeeriumile on olnud see, et seaduse muutmise kõrval tuleks kindlasti sellesama huvide deklaratsiooni seletuskiri või manuaal paremini lahti kirjutada, et inimesed mõistaksid neid nõudeid üheselt.

10:27 Aseesimees Jüri Ratas

Mihhail Stalnuhhin, palun!

10:27 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Tekstist me näeme, et ühest allikast saadud soodustusi ei pea deklareerima, kui need ei ületa 4000 eurot. Selgelt on kirjas, et ühe allika soodustused summeeritakse. Kui neid allikaid on aga kümme ja igast allikast saadud soodustus ei ületa näiteks 3900 eurot, siis kümme allika peale tuleb kokku ikka 39 000 eurot. Aga selle teksti järgi ei pea siiski neid soodustusi deklareerima. Kas ma saan õigesti aru?

10:27 Andres Anvelt

Jah, aitäh! Nii ongi, et ühest allikast. Kui näiteks aasta jooksul on ühest allikast saadud 4000 euro eest või rohkem soodustusi, siis peab deklareerima, kui soodustused on tulnud eri allikatest, siis deklareerima ei pea. Täpselt samuti on ka enda tehtud annetustega. Näiteks, kui ma olen annetanud kokku 4000 eurot mitmele organisatsioonile, siis see ei puuduta deklaratsiooni. Kui annetus on läinud ühele organisatsioonile, siis peaks deklareerima. Ma olen peaaegu kindel, et me komisjonis teise lugemise arutelul soodustuste tegemise ja andmise punktil peatume kõige enam. Komisjoni liikmena ja selle seaduseelnõu ettekandjana ootan ma huviga ettepanekuid, kuidas seda soodustuste probleemi lahendada parimal moel, et kõigil oleks selge, mida seadus meilt tahab, ja kõik oleksid kindlad, et nad deklaratsiooni täitmisel ei eksi.

10:29 Aseesimees Jüri Ratas

Peeter Ernits, palun!

10:29 Peeter Ernits

Hea juhataja! Hea ettekandja! Ütelge ka siin suures saalis, kas seda praegust korruptsioonivastase seaduse muutmist – mulle on jäänud mulje, et see seadus muutub kuidagi ebamäärasemaks ja hambutumaks – sellisel kujul, arvestades varasemat redaktsiooni, on üldse vaja. Teiseks tahaksin ma, et te täpsustaksite, kas need seksuaalsetel kaalutlustel tehtud annetused puudutavad ainult lesbi- ja geiühendusi või midagi muud ka.

10:29 Andres Anvelt

Aitäh! Hakkan tagantpoolt pihta. Eks see ole teie isikliku hinnangu küsimus, millised, ütleme, seksuaalsed huvid teil on ja kellele te annetate. Kui sellised organisatsioonid on olemas, siis te panetegi need kirja. See on teie südametunnistuse küsimus. Mina ei ole mingil juhul sellele küsimusele õige vastaja. Ma tõin selle näite tulenevalt sellest, et see on Eestis üks seksuaalsete vähemuste eest võitlevaid tuntud organisatsioone ja seda oli kõige parem näiteks tuua. Kui teie teate mõnda teist organisatsiooni ja annetate sellele, siis keegi ei ole keelanud ka seda kirja panna.

Ega selle deklaratsiooni eesmärk ei ole see, et saaks süüdlased kinni võtta. Kinni võtavad korruptante eelkõige õiguskaitseasutused. Euroopas on selliste deklaratsioonide koostamine olnud üheks riigijuhtimise läbipaistvuse tunnuseks. Mul on hea meel, et uus seadus paneb selle kohustuse just kõrgematele riigiametnikele ja vabastab teised selle täitmisest. Mõnel politseinikul või Päästeameti töötajal võis kuluda kuni pool tööpäeva selleks, et see pikk paber ära täita. Nüüd on nad sellest kohustusest vabastatud. Aga kõrgematel riigiametnikel ja poliitilisel juhtkonnal – nii nagu ka meil siin Riigikogus – on seda deklaratsiooni täites oluline, et inimese teod vastaksid sõnadele ja saaks pakkuda valijaskonnale, maksumaksjatele, võimalust tutvuda nende inimeste reaalseste huvidega, näiteks kui tal on kokkupuuteid äriorganisatsioonidega, sest need asjad jooksevad seadusest tulenevalt deklaratsiooni sisse. Need on minu meelest selle deklaratsiooni ühed olulisemad punktid ja annavad võimalusi n-ö naabrivalveks ja sotsiaalseks kontrolliks. See ongi selle deklaratsiooni mõte. Selle mõte ei ole püüda kinni võimalikke korruptante.

Kui me räägime muudatustest, siis nagu ka kolleeg Vaher välja tõi, on ju nende sätete puhul, mida me täna arutame, eelkõige soov otsida parimaid tehnilisi lahendusi, mis on e-riigis kättesaadavad. Ka huvide deklaratsiooni puhul kehtib seesama põhimõte, mida ma siit puldist olen öelnud, mida me põhiseaduskomisjonis oleme arutanud ja mida meie komisjoni juht on öelnud, et riik peaks võimalikult vähe uuesti küsima andmeid, mida inimesed on juba riigile esitanud. Huvide deklaratsiooniga on täpselt samuti, ei peaks dubleerima. Teiseks on oluline teha deklareerimine võimalikult ühesuguseks ja arusaadavaks. Tulen jällegi tagasi selle 4000 euro juurde, mis on ju ka järjekordne kompromiss. Seaduse eelmises redaktsioonis ei olnud seal kirjas mitte 4000 eurot, vaid, kui ma ei eksi, viimase nelja kuu jooksul ametikohal saadud sotsiaalmaksuga maksustatav tulu. Nüüd on see muutunud 4000 euroks, mis on võetud teisest seadusest. Me komisjonis arutasime, kas on õige kirjutada seadusesse see 4000, sest ajas ja ruumis ju raha väärtus muutub kas üles või alla. Seetõttu oli ettepanek, et võib-olla indekseerida see summa mõnes teises seaduses toodud mingisuguse suhtarvuga. Siin on arutlusel olnud teatud indeksid kõrgemate riigiteenijate ametipalkade seaduses.

10:34 Aseesimees Jüri Ratas

Artur Talvik, palun!

10:34 Artur Talvik

Hea juhataja! Hea ettekandja! Tahan veel rääkida tehtavatest soodustustest. Ma ei ole saanud selget vastust, miks osa soodustusi on siit välja jäetud. Ma saan aru mingist delikaatsusest lähtuvast põhjendusest, aga ka sellise soodustusega võib n-ö varjatud tehinguid teha. Teine asi on see, et selle huvide deklaratsiooniga on üks suur probleem. Nimelt, andmed teistest andmebaasidest ei tule seda täites sulle ette, sa pead tegema käsitsitööd. Kas selleks, et see asi oleks lihtsam, peaks selle nõude viima ka seadusesse sisse?

10:35 Andres Anvelt

Aitäh! Kõigepealt, mis puudutab varjatud tehinguid, siis ma julgen öelda, et ma ei ole näinud ühtegi nii lolli korruptanti, kes oleks huvide deklaratsiooni kirjutanud soodustusena altkäemaksu. See ei saagi selles mõttes olla varjatud tehing. Aga kui me räägime soodustuste andmisest ja sellest, mispärast me teeme organisatsioonidel vahet, siis see on praegu komisjonis diskussiooni teema. Siin ei ole meil mingit lõplikku lahendust. Ärme unustame, et praegu on esimene lugemine. Korruptsioonivastase erikomisjoni juhilt ootaksin ma ka mingit sisendit, teie komisjon võiks seda arutada. Eelmises koosseisus juhtisin mina sedasama erikomisjoni, siis me olime korruptsioonivastase seaduse uue redaktsiooni arutelu juures kogu aeg, tegime ka põhiseaduskomisjoniga koos istungeid, et jõuda parimale kompromissile, sest meie pidime hakkama seda seadust ellu viima. Täpselt samuti võiks olla ka praeguses koosseisus. Nii et see on lahtine küsimus.

Kuigi kolleeg Ernits tõi välja seksuaalsed grupeeringud, vähemused või mis iganes – need on lihtsalt komisjoni arutelust läbi käinud –, tekkis see küsimus pigem usulistel kaalutlustel. Näiteks, kui ma annetan mingile kirikule, aga meil on põhiseadusliku õigusena usuvabadus, südametunnistuse vabadus, siis miks ma pean seda annetust kuskil näitama.

Mis puudutab erakondi, siis ka annetused erakondadele jooksevad mujalt andmetest läbi. Aga paha on jälle see, et ühtepidi me räägime, et meil on e-riik, aga teistpidi ei saa näiteks Maksu- ja Tolliamet erakondadele tehtud annetusi automaatselt näha, sest erakonnad ei kuulu sellesse nimekirja, kus on kirjas need, kellele tehtud annetustelt tulumaks tagasi makstakse. Näiteks, kui mina eelmisel aastal annetasin ühele tervishoiuga seotud organisatsioonile, siis see jooksis mul andmetest ilusasti läbi. Summa oli küll väike, aga ma jätsin selle sinna sisse, mind see ei häiri ning see jookseb läbi ka Maksu- ja Tolliametis annetuste andmetest. Kõik annetused ei ole seal näha. Nüüd ongi küsimus, kas kõik annetused peaksid seal näha olema. Ütlen veel kord, et meil on südametunnistuse vabadus, inimestel on õigus, ka kõrgematel riigiametnikel ja poliitikutel on õigus teha asju oma südametunnistuse järgi. Ma seda aktsepteeriksin. Kui tehakse mingeid varjatud tehinguid, siis ega see varjatud annetus, mis on, ma ei tea, sularahas, ülekandega või kuidagi teistmoodi tehtud, huvide deklaratsiooni niikuinii kirja ei lähe. Kui see kuskilt välja tuleb, siis saab hakata nõudma, miks ei ole seda kirja pandud. See on see avalikkuse kontrolli põhimõte. Kui avalikkuse kontrolli kaudu on näha, et seal on mingi kuriteokoosseis, siis tulevad sinna taha õiguskaitseorganid ja selgitavad lõpliku tõe. Nii see on, et komisjonis arutelu jätkub. Ma arvan, et me jõuame ka mingitele lahendustele.

10:38 Aseesimees Jüri Ratas

Imre Sooäär, palun!

10:38 Imre Sooäär

Aitäh, hea juhataja! Austatud ettekandja! Mõni aasta tagasi kitsendasime me Riigikogus oluliselt nende isikute ringi, kes pidid MHD-d esitama. Siis oli peamine argument see, et MHD-d olid tollal veel paberil ning nende administreerimise ja hoidmisega oli suuri probleeme. Nüüd on need deklaratsioonid elektroonilised ning neid esitada ja registris hoida on lihtsam. Kas ei tuleks võib-olla uuesti üle vaadata, kes peavad neid esitama? Korruptsiooni on ka nendes valdkondades, kus praegu inimesed enam ei pea seda deklaratsiooni esitama, näiteks erinevates omavalitsusüksustes, linnaosades ja mujal. Kas seda ei peaks selle debati valguses uuesti üle vaatama?

10:39 Andres Anvelt

Aitäh! Mina oleksin selle arvu suurendamisel natuke vaoshoitud. Mispärast? Selgitan. Punkt 1 on see, et sisuliselt ka varem, kui oli see keeruline paberil koostatav majandushuvide deklaratsioon, siis kunagi otseselt ei tahetud saavutada ega ka ei saavutatud korruptantide püüdmise eesmärki. Selle abil korruptante kinni püüda pole võimalik. See on avalikkusele mõeldud meede, et näidata kõrgemate ametiisikute huve, ükskõik, kas kõne all on täitevvoim, seadusandlik võim või kohtuvõim. Kui huvide konflikt tekib, siis peab olema näha inimese lojaalsus riigile, see, kas ta on midagi teadlikult varjanud. Me elame avatud ühiskonnas. Harilikult tekivad need huvide konflikti kahtlused avalikkuses ja meedias punktis A ning siis punktis B vaadatakse, oot-oot, kas inimene on ühiskonnale oma huvidest teada andnud. Kui ta on teada andnud, siis probleem kohe kahaneb, ei olegi mingit küsimust. Inimene on teada andnud, et tal on huvid seoses ühe või teise äriorganisatsiooniga või millega iganes. Teine asi on see, et ega keegi ei keela nendel asutustel, mida see seadus puudutab, deklaratsioonide esitajate ringi laiendada. Seaduse põhimõte on praegu see, et asutuse juht sisuliselt otsustab, omavalitsuses, kui ma ei eksi, otsustab volikogu, võib-olla ka linnavalitsus või vallavalitsus, ma võin eksida, peast ei mäleta, aga igatahes ka nemad otsustavad, millised ametnikud seda deklaratsiooni koostavad. Asutusel või organisatsioonil on kohustus tagada korruptsiooniennetus, mida võib teha ka teiste meetmetega, näiteks sisekontrolli abil jne. Sellepärast mindigi üle sellele, et need deklaratsioonid, mis koostatakse, on kõik avalikud. See ongi see avalikkuse kontroll. Kui rääkida sellest, et kõik ametnikud peaksid deklareerima, siis võtame näiteks minu lemmikteema, politseiorganisatsiooni, kus on 3500 ametnikku, kelle huvid peaksid olema kuskil huvide deklaratsioonis avalikustatud. Me jõuame niimoodi mõttetuseni, mis ei anna lisandväärtust ka võitluses korruptsiooniga, vaid võib, vastupidi, suure tööhulga tõttu natuke ummistada kellegi tööd, kes peaks selle teemaga iga päev tegelema. Rõhutan veel kord, et korruptantide püüdmiseks ei ole see meede hea, küll on see hea ennetuse ja avatuse jaoks.

10:42 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

10:42 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Tuludeklaratsioonid ja kogu see avalikustamine on hästi kihvt. Kui tuludeklaratsioonis korruptsioonijuhtum välja tuleb, siis see tähendab, et deklareerija on natuke rumal või on see lihtsalt näpukas. Aga kas sinna seadusesse kirjutatakse sisse rusikareegel? Näiteks, kui riigil või omavalitsusel on mingisugune hange, siis on rusikareegel, et pool raha läheb materjali ja pool palkade peale. Nagu Al Capone kunagi ütles, maksudega ei maksa nalja teha. Kas Maksu- ja Tolliamet on mõelnud selle peale, et kontrollida hangetest laekunud tulumaksu ja sotsiaalmaksu ning teha selle põhjal maatrikseid ja järeldusi, kas kuskil on raha ringlusest kadunud või mitte? See on mittedeklareeritav raha.

10:43 Andres Anvelt

Aitäh! See on väga keeruline küsimus, mis ei puuduta praeguse eelnõu arutelu, hea kolleeg. Seda komisjonis ei arutatud, nagu ei arutatud ka seda, kas kuskil mujal kosmoses on elu.

10:43 Aseesimees Jüri Ratas

Artur Talvik, palun!

10:43 Artur Talvik

Hea juhataja! Hea ettekandja! Sa rääkisid dubleerimisest. Ühest küljest ei pea näiteks sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu justkui huvide deklaratsiooni kandma, sest see on juba kuhugi kantud. Aga ka teised andmed on ju sellised, mis on juba kuhugi kantud, näiteks juhatuse liikmeks olemine ettevõtjaportaali jms. Kas ei oleks ikkagi õigem, kui kõik andmed, mis on kuskil olemas, jookseksid huvide deklaratsiooni kokku? Kordan üle ka teise asja, mida ma juba enne küsisin. See on ikkagi seesama e-andmete dubleerimine või nende huvide deklaratsiooni toomine. Kas see peab olema seaduses sees, et näiteks juhatuse liikme positsioon oleks automaatselt huvide deklaratsiooni kantud?

10:44 Andres Anvelt

Kui ma ei eksi, siis äriühingu juhatuse liikmeks olemise märke tulebki automaatselt deklaratsiooni sisse. Näiteks tean ma, et probleem on MTÜ-dega. Omaenda kogemusest tean, et märke erakonna juhatusse kuulumise kohta ei ole deklaratsiooni ise läinud, ma olen selle käsitsi lisanud. Aga kui ma õigesti mäletan, siis äriühingute puhul peaks eelmise aastavahetuse seisuga see märke deklaratsiooni minema. Küsimus oli selles, et jooksvalt see ei tule, st kui sa ühe korra teed selle päringu, siis see sinna tuleb. Ka seaduses on kirjas, et see fikseeritakse ära selle ühe kuupäeva seisuga. Seadus nõuab, et inimene ei pea näiteks juhul, kui tema staatus mingis äriühingus muutub, hakkama muudatusi tegema. Need andmed on selle seisuga, nagu need olid mingi aeg enne deklareerimist. Seda peab üle kontrollima. Sina kui komisjoni juht peaksid paremini teadma, aga minu meelest äriühingu andmed tulevad sinna automaatselt. Kui seda ei ole, siis see on, jah, üks asi, mille võimaldamise poole Maksu- ja Tolliamet peab liikuma.

Küsimus ei ole isegi mitte selles seaduses, me võime siia ükskõik mida kirjutada. Küsimus on selles, kuidas tehniliselt jõuab järele sellise riskasutuse eest vastutav riigiamet, ükskõik kas Maksu- ja Tolliamet, RIA või mis tahes. Huvide deklaratsioon on tekitanud siin saalis väga palju diskussiooni just sellepärast, et me kõik, kes me siin istume, puutume selle deklaratsiooniga kokku ning tahame selle kasutusmugavust parandada ja selle kaudu ka oma seadusandlikku tahet anda teada täitevvõimule, kes selle põhjal peaks andmebaasi parandama. Ma arvan, et neid küsimusi, kuidas seda süsteemi paremaks teha, võiksime me sinu erikomisjoniga koos arutada ja tuua need puudused veel laiemalt välja, kuna see seadus on praegu meie ees arutlusel.

10:47 Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere.

10:47 Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Hea ettekandja! Päris palju on tulnud sellist huvitavat ja uut informatsiooni. Kuna see deklaratsioon on ka nendel aastatel, kui minagi siin olen olnud, mitu korda muutunud, siis äkki sa võtad lühidalt kokku kõik selle, mis nüüd selles deklaratsioonis muutub. Sa võiksid välja tuua peamised punktid või minu pärast kas või kõik, et jumala pärast, keegi meist ei eksiks. Olukord on ju selline, et igasugune korruptsioon on luubi all. Keegi meist ei taha ju korruptandiks saada või vähemalt sellise asjaga vahele jääda.

10:47 Andres Anvelt

(Naerab.) Aitäh! Ma arvan, et pigem on õige ikkagi see sinu väite esimene pool, et me teeme kõik selleks, et mitte kunagi korruptandiks saada. Aga seda, mida me selle seadusega muudame, otsustame me lõplikult teisel ja kolmandal lugemisel. Praegu räägime me lihtsustamisest või arusaadavaks tegemisest. Me kehtestame piirmäära, mille ületamise korral tekib kohustus näiteks deklareerida soodustusi, nii antavaid kui ka saadavaid, ehk me toome sisse 4000 euro piiri. Vähemalt on selline ettepanek tehtud. Mis puudutab dividenditulu, siis siin on samuti täpsustusi. Ma pean silmas ka sedasama asja, millest me kolleeg Talvikuga siin rääkisime: muudatused on selle kohta, millise kõrvaltegevusega on deklarant deklaratsiooni esitamisele eelnend kalendriaastal tegelnud. Sellega me lahendamegi selle probleemi – st tahame lahendada –, et 1. jaanuaril tehakse automaatselt päring äriregistrisse ja siis ongi sellel hetkel, 1. jaanuaril, äriregistri põhjal sellised sidemed välja tulnud ning selle teadmisega elatakse järgmise deklareerimiseni.

10:49 Aseesimees Jüri Ratas

Märt Sults, palun!

10:49 Märt Sults

Aitäh, härra eesistuja! Hea ettekandja! Erinevalt sinust väidan ma, et kosmoses on elu.

10:49 Andres Anvelt

Ma ka usun seda.

10:49 Märt Sults

On olemas ettevõtteid, kes müüvad suvilakrunte Kuu peale, ja Marsi peal on juba mõned krundid broneeritud. Tahtsin aga sihukese küsimuse esitada. Kas teile ei ole tulnud pähe mõtet lisada tuludeklaratsiooni klausel või rida riigiametnike kohta, kes on osa võtnud mingitest suurte projektide avalike hankekonkursside komisjonidest? Kui panna sinna juurde see märge, et näiteks mina olen võtnud osa mingi seitsme miljardi euro suuruse riigiprojekti hankekomisjonist, siis saaks vaadata, kuidas on pärast seda muutunud minu tulud, maksud või mingid muud asjad.

10:50 Andres Anvelt

Aitäh! Hea kolleeg! Kehtiva korruptsioonivastase seaduse § 14 lõike 7 punkt 2 ütleb, et deklaratsioon peab sisaldama andmeid muu asjaolu kohta, mis deklarandile teadaolevalt võib kaasa tuua ametikohustuse rikkumise, välistada deklarandi erapooletuse ja objektiivsuse või tuua kaasa korruptsiooniohu, tingimusel et nende andmete kogumine ei riku deklarandi õigusi. Tegelikult on, nagu öeldakse, sellesse seadusesse sisse kirjutatud n-ö vaba mikrofoni võimalus. Nendel ridadel võid sa kirjutada kõigist nendest asjadest, mis sinu arvates võivad tekitada nii avalikkuses kui ka mujal kahtlusi sinu korruptsiooniriski kohta. Nii et sellist piirangut keegi ette ei pane. Jällegi, ega keegi, kes on halval teel, ei hakka siia märkima seda, mida ta tahab varjata. Ütleme nii, et Al Capone'i sellega kinni ei püüa, selleks on vaja ikkagi teisi, varjatud meetodeid. See deklaratsioon võib küll anda väga head mõtlemisainet näiteks meediale. Kui sa deklareerid, et oled vaene riigiametnik, aga samas sõidad ringi Porschega ja elad uhkes majas, mida sa ei ole kirja pannud, siis avalikkuse kontrolli abil võib see teema väga lihtsalt tõstatuda.

10:51 Aseesimees Jüri Ratas

Valdo Randpere, palun!

10:51 Valdo Randpere

Aitäh, hea eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Me diskuteerisime juba eelmine kord, kui see elektrooniline vorm tuli, ja rääkisime sellest ka seekord, kui seadusmuudatus jutuks tuli, et sel hetkel, kui me hakkame seda deklaratsiooni täitma, võiks meile arvutiekraanile tulla eelmise aasta eeltäidetud deklaratsioon, kus me saaksime teha muudatusi. Väga paljud selle deklaratsiooni osad, nagu sugulased, sinust sõltuvad inimesed ja pensioni- või pangakontod, mis iganes, ei muutu ühe aastaga väga palju, aga risk, et sa unustad midagi kirjutamata, on palju suurem siis, kui sa hakkad tühjalt lehelt peale. Kuidas sellega on, kas see seadusmuudatus näeb ette ka seda praktilist poolt, et saakski alustada eelmise aasta deklaratsiooni täiendamisest, mitte ei peaks jälle nullist peale hakkama?

10:52 Andres Anvelt

Aitäh, hea kolleeg! Ma olen sinuga 101% nõus. See teema käis ka komisjonist märkusena läbi. Ütlen siiralt, ka mina, koostades uut deklaratsiooni, prindin eelmise deklaratsiooni välja *screenshot*'iga (ma täpselt ei mäleta, kuidas ma seda tegin), et mitte eksida nende andmetega, mis ma olen juba endale selgeks teinud. Selle puudujäägi peale lubati täitmise tehnilise poole pealt mõelda. Hea, et sa selle välja tõid. Püüame seda meeles pidada ja veel kord just tehnilistelt teostajatelt nõuda, et selline lisandväärtus, nimetame seda otseselt nii, saaks andmebaasi tekkida.

10:53 Aseesimees Jüri Ratas

Meelis Mälberg, palun!

10:53 Meelis Mälberg

Aitäh, hea istungi juhataja! Hea kolleeg, ettekandja! Meie kõik, 101 siin saalis, täidame seda deklaratsiooni. Mälu värskendamiseks ole hea ja ütle, kui suur see isikute ring üldse on. Kes seda huvide deklaratsiooni peaksid täitma, kes need inimesed on?

10:53 Andres Anvelt

Seda oleks hea küsida kolleeg Talvikult. Mina võin umbes öelda, et neid inimesi on 3000, niipalju kui ma tean ja kuulsin justiitsministriks oleku ajal. See arv on vähenenud: vanasti oli see 30 000 kanti, 30 000 paberit oli kuskil sahtlites, nüüd on 3000 avalikku deklaratsiooni. Kes seda täitma peavad? Seaduses on

ära toodud nimistu, kes on kohustatud isikud ja kes on, nagu öeldakse, optionaalsed isikud. Kohustatud isikud on kindlasti riigi poliitiline juhtkond, omavalitsuste poliitiline juhtkond (volikogu ning linna- või vallavalitsuse liikmed) ja kohtute juhtkond. Edasi tulevad juba ametid ja ministeeriumid, kus selle otsuse teeb amet või ministeerium ise kas kantsleri või peadirektori tasemel, vaadates, kas on olemas teised meetmed korruptsiooniriski vähendamiseks ametkonnas, mis üldjuhul tähendab sisekontrolli. Ma tean, et mõnes ametkonnas on juht ise kohustatud isik ja ta on määranud ka finantsjuhile samasuguse kohustuse jne.

10:55 Esimees Eiki Nestor

Mihkel Raud, palun!

10:55 Mihkel Raud

Aitäh, lugupeetud spiiker! Hea ettekandja! Mina olen selle deklaratsiooniga ja kogu selle temaatikaga olnud ausalt öeldes väga hädas. Mul on võib-olla natukene isiklikku laadi küsimus, aga ma usun, et selle vastus võib olla abiks ka paljudele teistele. Ma olen seda küll siit ja sealt uurinud, aga mulle on seda seletatud väga kiiresti, pliiuh ja pläuh. Äkki sa nüüd võtad ühe hetke ja räägid sellest mulle. Mida ikkagi peaksin mina kui uus Riigikogu liige, kes on esimest korda selles ametis, huvide deklaratsiooni täitmisel eriti silmas pidama?

10:55 Andres Anvelt

Mida kõige rohkem silmas pidada? Minu enda viga on olnud, ma ütlen ausalt, kui ma kaks aastat järjest olen huvide deklaratsiooni täitnud, et ma mõlemal korral olen teinud seda topelt, sest eelmine deklaratsioon ei ole ära kustunud. Mõlemal korral on olnud kõige suurem probleem see, et ma olen lootnud riigile juba esitatud andmete riskasutuse peale, sellele, et andmed tulevad igalt poolt automaatselt kohale. Võtame jällegi sellesama autotemaatika. Ma saan aru seadusandja tahtest, mispärast on eraldi välja toodud liisingukohustused ja siis on nõutud, et auto tuleb uuesti kirja panna. Siin võib olla mitu põhjust. Näiteks võib peres olla kaks autot. Normaalses peres jagatakse kõik kohustused võrdselt, kuigi liisingud on ühe inimese nimel, ei ole see oluline. Autoliisingud on ühe inimese nimel, aga, ütleme, mingid majalaenud on teise inimese nimel. Või selline asi nagu auto kasutamine, et mis autot sa kasutad. Sa ei ole kohustatud panema seda kirja kui vallasvara, mida sa oled kahe kuu jooksul kasutanud, kui sa tegelikult sellega ei ole sõitnud. Sa paned kirja ainult selle auto, millega sa reaalselt oled sõitnud. Teine asi on see, et sul on auto, mis ei ole liisitud. Kui see on sinu nimel, siis need andmed tulevad automaatselt ARK-ist. Kui see ei ole sinu nimel, näiteks kasutad sa oma sõbra autot ega ole pidanud vajalikuks ostu-müügitehingut teha, siis pead selle ära märkima vallasvarana, mis on sinu kasutuses. See on üks asja pool.

Asja teine pool on see, mille ka kolleeg Talvik esile tõi. Ma arvan, et äriregistriga saab ühele poole, aga on olemas ühendusi ja organisatsioone, mille andmed ei pruugi välja tulla. On olemas isegi sellised poolformaalsed ühendused. Seadusandja näeb ette, et sa peaksid kirja panema, kui oled mingis juhatuses või nõukogus. Sellepärast tuleb alati kõik üksikasjalikult üle vaadata, mis on kirjas, käia see rida-realt läbi. Siin tuleb eriti esile Valdo Randpere mõte. Inimese mälu on, ütleme, hüplik. Tihtipeale sa arvad, et sul on midagi kindlalt meeles, kuid sa lihtsalt unustad selle sinna deklaratsiooni märkida. Kui sa saaksid vaadata oma eelmist huvide deklaratsiooni, siis saaksid need andmed üle kanda. Kui sul seda kohustust ei ole või sa ei kuulu enam sinna organisatsiooni, siis sa ei pea seda tegema, aga vähemalt sa näed, et oled eelmises deklaratsioonis seda märkinud.

Need ongi need kaks põhilist asja. Me usume liiga palju tehnoloogia arengusse ja arvame, et kõik andmed tulevad automaatselt, aga siis jääb midagi sellepärast märkimata. Iseenesest, mis siin häbeneda, olen isegi neid deklaratsioone mitu korda täitnud. Ikka tuleb mingi apsakas sisse, nii see on.

10:59 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

10:59 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud Riigikogu esimees! Lugupeetud Andres Anvelt! Kas selle seaduseelnõuga tekib olukord, et neil, kes on kohustatud huvide deklaratsioone täitma, muutuvad need täiesti läbipaistvaks? Või on veel mingisuguseid aspekte, mida see eelnõu ei taipa käsitleda?

11:00 Andres Anvelt

Aitäh! Põhimõte on alati olnud üks ja sama. Me oleme uue korruptsioonivastase seadusega liikunud maksimaalse avalikustamise poole, rikkumata inimese privaatsust. Selged privaatsusküsimused on need, mis puudutavad inimese lähedasi, ka näiteks tema kodune aadress. Kuigi samas, kui me märgime ära kinnistu numbri, siis selle järgi on võimalik teha Maa-ameti kodulehel aadress kindlaks. See aga ei tähenda veel, et see on inimese elukoht, sest kinnistuid võib olla rohkem. Ega täielikku privaatsust ühiskonnas niikuinii ei ole. Me vaidlesime komisjonis avalikustamise üle ja ühiskonnas seisab selline vaidlus veel ees. Näiteks, me teame, et osas Euroopa riikides on kõigi inimeste tulud sisuliselt avalikud, sest maksutulud on avalikud, st see, kui palju on makse makstud, on avalik. Teine võimalus on, et näiteks riigiametnike tulud on täielikult läbipaistvad. Kolmas võimalus on, et ametitulu on läbipaistev. Riigikogu liikmetel on see lihtne, seaduses on see tulu ära märgitud. Enamiku ametnike andmed saame internetist kätte. Me vaidleme selle üle. Ühtepidi ei ole paljudel kolleegidel, kellega ma olen rääkinud, mitte midagi selle vastu. Lihtsam oleks deklaratsiooni täita, kui kogu deklareeritud tulu seal olemas oleks. Näiteks on peale Riigikogu liikme palga mingi dividenditulu, millest ei tehta probleemi. Väga paljudel on autoritasud, mingisuguse pedagoogilise tegevusega kaasnevad tasud vms. Selles ei nähta mingit probleemi, las need andmed lähevad sinna kokku. See summa on olemas, need andmed lähevad deklaratsiooni ja selle järgi arvutatakse näiteks kolme kuu sotsiaalmaksuga maksustatavat tulu. Vaat see läheb juba natuke keeruliseks. Me komisjonis teist lugemist ette valmistades arutame, kas me jätame sinna mingi püsiarvu, milleks on Riigikogu lihtliikme palk, või paneme sinna mingi teise arvu. Aga üldiselt on see huvide deklaratsiooni üle tekkinud arutelu ühiskonnas mingil määral märgiline. Arutelu all on, kui palju me üldse avalikustame enda tulusid, kui palju see meid kahjustab või kui palju see parandab ühiskonna läbipaistvust ja lihtsustab sotsiaalset kontrolli. Ma arvan, et selliste asjade puhul nagu korruptsioon on peale õiguskaitseasutuste väga suur roll mängida ka sotsiaalsel kontrollil.

11:03 Esimees Eiki Nestor

Helmen Kütt, palun!

11:03 Helmen Kütt

Täna! Austatud ettekandja! Kas komisjoni koosolekul oli arutlusel ka eri registrite haakumine? Mulle meenub eelmisest koosseisust kolleeg Aivar Riisalu, kes oli väga mures, sest uunikumide registris olevad autod, mida ta pidi kogu aeg endale meelde tuletama, ei olnud tollal ARK-i registris. Kas oli üldse arutelu, millised registrid vajaksid veel täiendamist ja mida tuleks muuta, et midagi kogemata välja ei jääks?

11:03 Andres Anvelt

Aitäh! See on igipõline küsimus. Ühtepidi me räägime, et oleme väga eesrindlik e-riik, teistpidi näeme – see ei puuduta ainult huvide deklaratsiooni, alles hiljuti oli meil see küsimus ka põhiseaduskomisjonis, kus Vabaerakonna esindaja esitas iseenesest väga hea muudatusettepaneku, aga me pidime konstateerima, et riik ei ole selleks tehniliselt valmis –, et inimene peab uuesti ja uuesti andma neid andmeid, mida ta on korra juba esitanud. Suund selle vähendamise poole on väga õige. Me oleme aga oma e-riigistamist alustanud erinevatelt stardipositsioonidelt ja tihtipeale on platvormid natuke erinevad. See teie mainitud väga suur probleem ei puudutanud ainult head endist kolleegi Aivar Riisalu, vaid ka paljusid teisi. Ma mäletan väga hästi, et eelmises Riigikogu koosseisus oli korruptsioonivastases erikomisjonis kõne all näiteks autoregistrikeskuse nn vana ja uus register. Kes mäletab ajalugu, see teab, et oli siniste tehniliste passide register ja roheliste tehniliste passide register. Sinised tehnilised passid, mis tulid koos taasiseseisvumisega, kui te mäletate, olid ühes registris ja rohelised, moodsamad, olid teises. Mõnel inimesel, kes kogus vanemat tehnikat, näiteks uunikume, olid autod registreeritud, aga need andmed ei jooksnud sisse uude ARK-i. See küsimus oli meil kaks aastat tagasi arutluse all. Kui ma ei eksin, siis Maanteeamet on selle probleemi lahendanud, mõlemad ARK-i registrid on leidnud endale turvalise kodu ja need on meile kõigile kättesaadavad.

11:05 Esimees Eiki Nestor

Imre Sooäär, palun!

11:05 Imre Sooäär

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Ma olen põhimõtteliselt päri su vastusega minu eelmisele küsimusele, et tõepoolest on tegemist rohkem preventiivse efektiga. Ma olen ka sellega nõus, et asutuste juhid peavad kaalutletud otsused tegema. Aga ma näen, et asutused on lihtsalt niivõrd erineva iseloomu ja eelarvega. Näiteks võib mingi Ruhnu valla allasutus olla sama nimega või samasugust tööd tegeva Tallinna linna allasutusega võrreldes rahalises mõttes võib-olla isegi miljoneid kordi väiksem. Ruhnus elab ju umbes 60 inimest. Kui jätta see ainult asutuse juhataja otsustada, siis võib ka seal olla soov teatud inimestelt seda deklaratsiooni mitte nõuda, kuna on olemas omavahelised väikesed suhted. Võib-olla peaks mingisugused rahalised piirid olema, näiteks eelarvest lähtudes. Sama asi on ka riigiettevõtetega. Seal, kus korruptsioonioht on suur, kuna summad on lihtsalt nii palju suuremad, võiks olla mingisugune rahaline määr, mis astmest alates ja kui kaugele nende deklaratsioonidega peab organisatsiooni sees minema.

11:06 Andres Anvelt

Jah, see küsimus, kes, kuidas ja mis, oli selle seaduse uue redaktsiooniga, mis oli eelmise Riigikogu koosseisu ajal arutlusel, kogu aeg. Paragrahv 13, mis räägib deklaratsiooni esitamisest ja haldamisest, on teatud kompromiss. Päris niimoodi ei ole, nagu te rääkisite. Kui me võtame valla või linna omavalitsuse ametiisiku, siis see otsus ei ole tema otsese juhi oma, selle otsuse on – ma igaks juhaks kontrollisin ruttu üle – teinud omavalitsuse volikogu, nii et tegelikult on see poliitiline otsus. Kui me räägime näiteks riigiettevõttest, siis seal kehtestab selle korra minister. Minister võtab sellega endale teatud määral ka poliitilise vastutuse, kui ta kehtestab selle nimekirja. Tsiteerin seadust: "... avalik-õigusliku juriidilise isiku ametiisik, kui sellise kohustuse on kehtestanud avalik-õigusliku juriidilise isiku üle järelevalvet teostav minister või avalik-õigusliku juriidilise isiku nõukogu või sellega võrreldav organ." Vastutusallas peab väga selgelt olema näha vastutuspüü, kuidas delegeeritakse. Kui ma ei eksi, siis vist Marek Helm on öelnud, et tema majas deklareerib ainult tema, aga ta on sellega võtnud endale ka vastutuse, et sisekontroll töötab. Kui tuleb mingi jama, toimub mingisugune paljastus või midagi muud sellist, siis tema on tegelikult seda, kuidas ma ütlen, vastutust kandmas ja peab selgitama, kas tema otsus oli õige või oleks ta pidanud seda vastutust jagama ja andma selle näiteks laiemale ringile otsustada. Ega kõik asjad tänapäeva keerulises maailmas ei saa olla seaduses kirja pandud. Me peame oskama ja suutma jagada vastutust institutsioonide vahel. Sellisel juhul inimesed tunnetavad, et nende igapäevasest mõttekäigust sõltub, kas organisatsioon täidab oma avalikku rolli või mitte. Ma iseenesest arvan, et see §-s 13 toodud nimistu on küllaltki ammendav.

Teine küsimus on, jah, rahalised piirangud. Rahalised piirangud ei ole näitaja, ma arvan. Ma ei ole teiega väga nõus. Eks ole niimoodi, et ühes kohas on see pistis, mis paneb silmad särama, 100 eurot, aga kellelgi paneb silmad särama alles pistis, mis on 100 000 eurot. Tegelikult on igasugune pistis halb. See, kes on valmis võtma 100 eurot, võtab ka 100 000, ja kes võtab 100 000, võtab, võib-olla küll mossis näoga, ka 100 eurot ikkagi lõppude lõpuks vastu. Nii et rahaline piirang ei ole õige. Põhiline piirang tuleneb vastutusest, ma arvan, ja sellest, kui lai see vastutuspõld on.

11:10 Esimees Eiki Nestor

Meelis Mälberg, palun!

11:10 Meelis Mälberg

Aitäh, hea Riigikogu esimees! Hea ettekandja! Korruptsioonivastasel seadusel on väga üllas eesmärk. Kui see ühte lausesse kokku võtta, siis see kõlab nii: võimaliku korruptsiooni ennetamine. See seadus on nüüd mõnda aega kehtinud. Milline on teie subjektiivne arvamus, kas deklaratsioonide süsteem on ennast õigustanud ja töötab?

11:10 Andres Anvelt

Väga hea küsimus, muide! Kui mõelda sellele, kas see on ennast õigustanud ja kuidas see töötab, siis meil kõigil on võimalus minna sinna keskkonda ja vaadata, kui palju inimesi on meie deklaratsioonide

vastu huvi tundnud, sest seal jääb sellest märk maha. Saab vaadata, kes seal midagi on teinud, näiteks mida on teinud ajakirjanikud. Mina korra aastas ikka vaatan. Peale erikomisjoni ei ole vist keegi huvi tundnud. Aga see on asja üks pool.

Hinnata saab mitut moodi. Kui rääkida riiklikust bürokraatiast, siis kui meil seda ennetavat süsteemi poleks – näiteks võtaksime vastu poliitilise otsuse, et lõpetame selle ära, tühistame, sest sellel ei ole mõtet jne –, siis, uskuge mind, aasta pärast, kui tehakse korruptsiooniindeksit, oleksime seal kukkunud, ma pakun, kümme pügalat. Kui olla selliste institutsioonide, näiteks GRECO puhul, see aruandja, siis on teada, et see on esimene küsimus. Teine põhjus, mis pärast meie positsioon selles tabelis ei muutunud positiivsemaks (alles eile see tabel vist avaldati), on see, et väga paljud riigid, kes tulevad meid küsitama, tahavad teada, miks meil ei ole ametit, kes selle teemaga tegeleb. Tahetakse riiklikku bürokraatiat suurendada. Meie oleme sellele alati kategooriliselt vastu olnud, sest sellel ei ole mõtet. Ma arvan, et see on õige lähenemine. Selle mündi teine külg on olnud see, et me teeme seda kõike võimalikult avalikult ja andmed on kõigile kättesaadavad. Sanktsioon määratakse siis, kui inimene ei ole pidanud deklareerimist vajalikuks. Hakkame sellest pihta, et ei ole pidanud vajalikuks, ta tunneb ennast sellest kõrgemal olevana. Kui ta on poliitik, siis see annab talle teatud poliitilise värvingu, kui ta on ametnik, siis tekib küsimus tema lojaalsusest, miks ta seda teha ei taha. Karistada ta ei saa. Siit tulenebki minu mõte, mida ma kahjuks justiitsministrina ei jõudnud ellu viia, aga see oli meil laua peal. Need seadusmuudatused kukkusid menetlusest välja, kuna Riigikogu eelmine koosseis ei jõudnud neid menetleda. Aga kõne all oli seesama teema, inimesed, kellele on seadusega pandud kohustus deklareerida, aga kes seda ei tee. Kuskilt ma seda lugesin, aga ma täpselt ei mäleta, kas see arv oli 100 või oli see isegi 200 juures. Ütleme, neid on alla 10%, 5% kanti, st see arv on päris suur. Kui inimene on kas teadmatuses, lohakuses või üleolekutunde tõttu jätnud selle kohustuse täitmata, siis peaks tema nimi ilmuma mõnele kodulehele. Selge on see, et isegi meie uhkelt tegutsevad ja arvamusid andvad MTÜ-d, kes jälgivad vabakonnana riigi läbipaistvust, ei jõua läbi vaadata kõigi 3000 inimese andmeid. Pigem peaks see olema riigi enda samm, et kui selleks kuupäevaks pole deklareeritud, siis pannakse need nimed leheküljele korruptsioon.ee üles. See on minu meelest isegi efektiivsem karistus kui see, et määratakse 30 eurot trahvi. Järgmine kord mõeldakse enne kaks korda, kui hakatakse vajutama nuppu "Delete" või üldse mitte mingit nuppu ei vajutata.

11:14 Esimees Eiki Nestor

Sven Mikser, palun!

11:14 Sven Mikser

Aitäh! Hea Andres! Mõnikord on isegi pealtnäha lihtsat seaduseelnõu vaja menetleda põhjalikult ja pikalt. Selles kontekstis ma küsingi. Mina inimesena, kes ei ole kunagi töötanud õiguskaitse- ega uurimisorganites, leian ennast mõnikord mõttelt, näiteks täites mõnda viisaankeeti, kus küsitakse, kas ma kavatsen selles riigis toime panna terrorikuritegu või osaleda kuritegeliku ühenduse rahastamises, et kas inimene, kes midagi nii salakavalat plaanib, on siis ankeedi täitmise hetkel tõesti nii aus, et paneb kõik oma kurjad plaanid ilusasti kirja. Miks ma seda räägin? Ma tahangi teada, kui paljude uuritud korruptsioonikuritegude avalikuks tulek on sinu hinnangul saanud alguse sellest, et inimesed on midagi deklareerinud või deklareerimata jätnud. Kui palju need deklaratsioonid tegelikult aitavad kaasa korruptsiooni väljajuurimisele või korruptsioonivastaste eksimuste avastamisele?

11:16 Andres Anvelt

Aitäh! See on igipõline küsimus. Siin tekib selline pragmaatilisuse küsimus, miks me seda teeme, kui sellega kedagi kinni ei püüa. Ei püüagi. Ma mäletan, mälu järgi ütlen, et majandushuvide deklaratsioonide alusel algatati vist üksikud menetlused. Näiteks oli vist Tallinna linnapea menetluse all, kuna ta oli jätnud märkimata mingi laenu, ja oli veel üht-teist siit-sealt. Eelmises Riigikogu koosseisus olime ääre peal meie hea kolleegi Juku-Kalle Raidi, nagu öeldakse, vastutusele võtmisega, kuigi ta täitis oma kohustuse ära. Kuna ta oli komandeeringus, siis jäi tal see lihtsalt õigel ajal kahe silma vahele. Võib-olla on üksikuid juhtumeid veel olnud, kuid see ei ole probleemi sisu. Ma arvan, et ka viisade puhul ei ole mitte ühelgi riigil ega selle välis- või siseministeeriumil või julgeolekuorganisatsioonil ega politseil lootust nende abil kedagi kinni püüda. Mõnele inimesele saaks küll panna diagnoosi, kui ta paneb kirja, et ta siseneb riiki selleks, et pakkuda prostitutsiooniteenust – ma mäletan, Ameerika viisaankeedis oli kunagi selline küsimus – või siis panna toime terroriakt. Ma arvan, et ta peaks siis selles riigis

meditsiiniteenust saama. Aga need küsimused, eriti just huvide deklaratsiooni puhul, näitavad inimese valmisolekut võtta endale avalikku vastutust, näidata avaliku võimu kandjana oma lojaalsust. Kui ma olen oma huvid ja huvide konflikti riskid kirja pannud, siis väga raske on mind peale seda rünnata. Teine asi on, kui ma ei ole elementaarseid asju kirja pannud.

Me mäletame ju väga hästi, kui eelmise koosseisu ajal (see vist oli eelmise koosseisu ajal) ajasid Äripäeva ajakirjanikud ühte komisjoni esimeest mööda hoovi taga ja küsisid, kas ta on siis Hispaanias puhanud ja mingi autoga sõitnud ning kas see kuulub sellele või teisele firmale. Mingil määral põhjustaski see juhtum uue seaduse algatamise, nii et me anname nüüd inimesele võimaluse sellised asjad kirja panna. Kui ta suvel puhkab kaks kuud sõbra suvilas, ükskõik kas Kanaaridel või Vösul, siis ta paneb selle kirja ja kõik on rahul. Veel kord, me teame, et õigustatud avalik huvi demokraatlikus riigis on sotsiaalne kontroll selle üle, et avaliku võimu kandja on oma tegevuses läbipaistev. Kui ta kõik, mis vaja, ära deklareerib, siis ei saa mitte keegi teda süüdistada selles, et ta on teinud midagi varjatult ja seal taga on mingid sügavad huvid. Pigem on selle seaduse eesmärk preventiivne, mitte see, et kedagi kuskil kinni püüda. Ma rõhutan veel kord, et isegi seaduse praeguses redaktsioonis pole sanktsiooni valeandmete esitamise või andmete esitamata jätmise eest, mis oli olemas vanas haldusõigusrikkumise korras. Sellega on väga selgelt öeldud, et me anname kontrolli avalikkuse kätte ja las seda varjatud poolt uurivad õiguskaitseorganid. Ma kujutan ette, et õiguskaitseorganid vaatavadki neid deklaratsioone, neil on see õigus olemas. Kusjuures ma toon veel välja, et kui õiguskaitseorgan vaatab Maksu- ja Tolliametis teie deklaratsiooni, siis selle kohta te hiljem märget ei näe.

11:19 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

11:20 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav ettekandja! Nähtavasti ei ole koalitsioon kooseluseaduse rakendusaktides veel kokkuleppele jõudnud ja sellepärast ei saa alata õiguskomisjoni istung. Teatavasti on kokku lepitud, et see peaks algama 15 minutit peale istungi lõppu. Saali lisandub pidevalt koalitsiooni liikmeid, kes ka sellise pealtnäha lihtsa eelnõu menetlemist algusest peale tähelepanelikult ei ole jälginud. Seetõttu, kui see sulle palju tüli ei tee, äkki sa alustad selle eelnõu selgitamist päris otsast peale.

11:20 Andres Anvelt

Aitäh! Kui sa väga tahad, siis ma võin muidugi seda teha. Selle seaduseelnõu eesmärk on ühtepidi lihtsustada deklaratsioonide täitmist ja teistpidi parandada nende andmete kvaliteeti, mis seal sees on, selleks et vähendada kas või näpukate arvu. Ma juba esimest lugemist komisjonis ette valmistades nägin, et see huvi on palju laiem. Me tahaksime siia palju asju juurde tuua. Minule väga meeldib see Valdo Randpere põhimõte, et inimestel võiks deklaratsiooni täitmise lihtsustamiseks olla võimalik vaadata ka eelmiste aastate deklaratsioone ja just eelmise aasta deklaratsiooni.

Aga samas, olenemata sellest, kas kuskil on mingi komisjon või käivad läbirääkimised, julgen ma sulle öelda oma kogemusest, hea kolleeg, et korruptsioonivastane seadus, näiteks selle eelmine redaktsioon, mille sarnaseid punkte olen ma nii ettekandja kui ka ministrina eelmise koosseisu ajal siin teie ees tutvustanud ja mis kukkus menetlusest välja, tekitab väga palju huvi. Mispärast? Sellepärast, et inimesed, eriti meie, kes me oleme väga-väga avaliku elu tegelased ja poliitikaga tegelejad, tunneme piinlikkust näiteks siis, kui keegi läheb huvide deklaratsioonide kodulehele ja hakkab vaatama, miks näiteks Andres Anvelt on – minu kohta võib sihukest asja leida, ma ei häbene seda öelda – ühe päeva jooksul kolm deklaratsiooni esitanud. Miks ma olen seda teinud? Ma tegin kiirustades näpuka ja tegin siis kohe uue deklaratsiooni, aga ka vana jäi alles. Kõrvaltvaataja, kui ta on fantaasiaga inimene, ütleb, et Anvelt on kolm korda päevas mingeid tehinguid teinud, on ikka väga aktiivne inimene, tema majanduslik olukord on nii kiiresti ühe päeva jooksul muutunud, et ta on läinud pankrotti, tõusnud siis edu tippu jne. Seda tüüpi asjade pärast on paljudel rahvasaadikutel olnud selle teema vastu väga laialdane huvi.

Teine asi. Siin kõrval kogu aeg sädeleb vaikselt seesama probleem, mida on ka teiste eelnõudega olnud. See puudutab e-riigi toimimist. Sellesama eelnõu kaudu me tunnetame kõige paremini, kas e-riik toimib hästi või on see kuidagi passiivses olekus, kas kõik andmed on ristikasutuses kättesaadavad. Kui meie siin saalis näeme, et siin on probleeme, siis me reageerime kindlasti palju efektiivsemalt kui juhul, kui see probleem puudutaks mingit muud seadust, mille valu ja mure võib küll olla meiega, kuid ei ole

otseselt, nagu öeldakse, näpuliigutuse kaugusel arvutiekraanil. Seetõttu loodan, et seesama põhimõte, mida me ka põhiseaduskomisjonis deklareerisime – Eesti inimesed ei peaks esitama taas ja taas andmeid, kui nad ühe korra on need juba riigile esitanud –, on eesmärk ja siit tuleneb kokkuvõtteid. Ma arvan, et seetõttu tehakse selle eelnõu teist lugemist ette valmistades kindlasti ka muudatusettepanekuid. Kutsun teid kõiki üles tuletama meelde huvide deklareerimise viimast sessiooni, arvestades seda, et kohe-kohe tuleb uus peale – maikuu ei ole midagi nii kaugel – ja me tahame selle seaduse muudatused viia ellu 1. maiks. Kui on mingisuguseid tehnilisi lahendusi või ettepanekuid, siis te kõik olete teretulnud neid esitama, et me saaksime selle keskkonna teha võimalikult ajakohaseks, mugavaks ja inimestele kättesaadavaks ning saaksime paljudel lausetel küsimärgid tagant ära võtta.

11:25 Esimees Eiki Nestor

Mihkel Raud, palun!

11:25 Mihkel Raud

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma kõigepealt nõustun kolleegide Ammase ja Mikseriga. Tegemist on väga olulise ja tähtsa eelnõuga, mida ei saa pliih-plauh menetleda. Seda tulebki arutada, sest rahvasaadikud peavad teadma, enne kui nad ühte või teist nuppu vajutavad, mida see seaduseelnõu endast tegelikult kujutab. Aga minu küsimus on praktilist laadi. Seda seadusesse muidugi kirjutada ei saa, aga äkki teil oli komisjonis see jutuks ja kui ei olnud, võib-olla sa oskad mulle seda praegu öelda. ERR-i nõukogu liikmena pidin ma esitama eraldi huvide deklaratsiooni. Pidin Exceli tabelisse kirjutama, kes mina olen, kes mu ema on, mis ettevõtetega ta on seotud ja mis ettevõtetega ta ei ole seotud, ka venna kohta pidin kirjutama, õe kohta oli küsitud, minu abikaasa kohta oli küsitud, missugused on seotud ettevõtted jne. Miks neid deklaratsioone mitu korda peab tegema? Kas seda informatsiooni ei võiks juba olemasolevast huvide deklaratsioonist võtta?

11:26 Andres Anvelt

Aitäh! See on mulle ausalt öeldes väga suur uudis. Minu meelest uus seadus, erinevalt vanast, eeldabki seda, et register on ühtne. Vana põhimõte oli see, et majanduslike huvide deklaratsioonid esitati kõigile nendele organisatsioonidele, millega inimesel mingit puutumust oli, sest igal pool oli oma deklaratsioonihoidja. Nüüd ei ole enam deklaratsioonihoidjaid. Selles mõttes muidugi on, et on üks deklaratsioonihoidja, Maksu- ja Tolliamet. Kui deklaratsioonis ära märkida kõik oma huvid, siis ongi kõik huvid kajastatud. Ma panen su küsimuse kindlasti kõrva taha. Korruptsioonivastase seaduse eesmärk on vähendada riiklikku bürokraatiat. See, mida sina rääkisid, oli sellele põhimõttele täielikult vastupidine. Sellist olukorda kindlasti ei tohi olla ja ma arvan, et ka ei ole. Paragrahvi 12 lõike 2 kohaselt esitad sa deklaratsiooni 31. maiks. Jah, muidugi, siin on üks asi veel. Kui sa vahepeal oled võtnud vastu mingi positsiooni, mis muudab sinu huvide ringi, siis, jah, pead uue deklaratsiooni tegema. Aga kahte deklaratsiooni sulle ei jää. Sa ei esita seda uut deklaratsiooni mitte neile, vaid teed lisanduse, et sa oled näiteks ERR-i nõukogu liikmeks asunud. Seda pead sa arvatavasti tegema, jah. Isegi mitte arvatavasti, vaid kindlasti. Sa pead täiendama olemasolevat deklaratsiooni ehk õigemini, kuna täiendada ei saa, siis lihtsalt hakkab kehtima uus. Siin tulebki välja see, et sul peaks olema võimalus, et vana deklaratsioon tuleb sulle ekraanile ja sa teed seal oma muudatused. Sellest me komisjonis kindlasti räägime.

11:28 Esimees Eiki Nestor

Heljo Pikhof, palun!

11:28 Heljo Pikhof

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma vaatan alapunkti "Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs", kus on kirjutatud, et ametikohal saadud sotsiaalmaksuga maksustatav tulu deklareeritakse käesoleval ajal ühe summana ja see lisatakse eraldi deklaratsioonireale. Nüüd tahetakse seda muuta. Minu meelest on see igati asjakohane. Ma tahaksin teada sinu arvamust. Kindlasti te ka põhiseaduskomisjonis seda arutasite. Samuti pean ma silmas vabatahtliku kogumispensioni osakuid. Alati, kui ma tuludeklaratsiooni olen täitnud, olen mõelnud, mida see juurde annab, kui me vaatame korruptsioonivastast seadust ja siis deklaratsiooni. Palun seleta, miks see nii on!

11:29 Andres Anvelt

Aitäh! Esiteks, üleminek konkreetsele summale tuleneb deklaratsiooni lihtsustamise eesmärgist. See 4000 eurot on määratud siin kooskõlas teise seadusega. Võib-olla ei ole see kõige kohasem, aga see on toodud siia karistusseadustikust olulise kahju piirmäärana. Millest see probleem tekkis? Jällegi, üks asi on ametipalk. See on sotsiaalmaksuga maksustatud. Sissetulekutel võib olla erinev iseloom. See tekitab palju probleeme. Inimesed arvutasid erinevalt, olid sellega hädas. Seetõttu on praegu eelnõus nii, et me toome selle ühe summana sisse. Me veel vaidleme komisjonis minu meelest edasi, kas see peaks olema üks summa. Nagu ma märkisin ka oma sissejuhatavas kõnes, võib ühe summa puhul esineda probleem, et selle summa väärtus ajas ja ruumis, nagu öeldakse, muutub. Kuigi jah, paralleelid teiste seadustega on olemas. Selles mõttes ma väga suurt probleemi siin ei näe, sest me ei näe ette ka mingit hüperinflatsiooni või -deflatsiooni, nii et see 4000 eurot muutuks kas ääretult suureks või mõttetult väikseks summaks. Kui selline asi juhtub, siis peame kõik need seadused niikuinii üle vaatama. Mis puudutab kogumispension, siis selle eelnõuga lähevad need asjad seadusest välja. Tõesti, kogumispension ei ole selles mõttes tavapäratu tegevus, millega võiks kuidagi hinnata inimese varjatud või mingeid teisi huve. Selleks on olemas muud väärtpaberid, mille tekkimine või kadumine võib olla seotud mingite muude huvidega. Aga pensioniosakud on tegelikult meie rutiinne eluline huvi. Nende märkimine deklaratsioonis ei tekita mingit pinget ei selle kontrollijale ega deklaratsiooniga tutvujale, see tekitab raskusi ainult selle esitajale. Kui võtta pangast välja kõik need K2-d, K3-d, V3-d ja teised, siis on selge, et need muutuvad pidevalt ja neid saab kontrollida ka teistest allikatest. Seetõttu loodan, et komisjon läheb selle muudatusega ilusasti kaasa ja see mure on 1. maiks kõigil deklaratsiooni täitjatel kadunud.

11:31 Esimees Eiki Nestor

Toomas Kivimägi, palun!

11:31 Toomas Kivimägi

Aitäh, lugupeetud juhataja! Väga austatud ettekandja! Esmalt repliigina härra Andres Ammasele, et mina küll ei näe praegu siin saalis väga meeletus koguses koalitsioonisaadikuid, pigem on neid vähe. Aga neid on loomulikult kolm korda rohkem kui opositsioonisaadikuid. Minu küsimus on sisuline. Ma tahaks veel kord debateerida selle üle, et üks oluline märksõna on "lihtsustada". Kas lugupeetud ettekandja selgitaks mulle ikkagi, kuidas see on tõlgendatav lihtsustamisena, et kui kehtiva regulatsiooni järgi tuleb kõrvaltegevuse tulused deklareerida üksnes eelmise aasta kohta, siis uue redaktsiooni kohaselt tuleb seda teha nii eelmise kui ka deklaratsiooni esitamise aasta kohta? See tähendab ju tegelikult, et andmeid tuleb esitada topelt. Teine küsimus puudutab seda, et kui ma õigesti mäletan, siis majanduslike huvide deklaratsioonis on vaja märkida ka pangakontode numbrid. Kas see on põhjendatud? Ausalt öelda ma ei mäletagi, kus kõik need pangakontod on. Kas neid ei saaks elektrooniliselt võtta?

11:33 Andres Anvelt

Aitäh! Ma hakkan tagantpoolt pihta. Mis puudutab pangakontode numbreid, siis nende automaatse saamisega on natuke probleeme, sellepärast et, ütlen veel kord, Maksu- ja Tolliametil seda informatsiooni ei ole. Me räägime praegu nendest andmetest, mis Maksu- ja Tolliametil on käes. Siin kehtivad ka natuke teised pangasaladuse reeglid. Sellepärast ongi inimesele pandud kohustus märkida ära pangakontod, et riigile pole need teada ja, ütleme, lihtsurelike puhul ei peagi teada olema. Aga kui sa kannad poliitilist ja avalikku vastutust, siis ma ei näe selles midagi liigset, et inimesel see ülevaade on ja ta ka jagab seda. Kui pärast tuleb jällegi kuskilt välja, et sellel ja sellel inimesel on, utreerime natuke, Šveitsis pangakonto, siis on uurimisel kaks lähenemist. Kui ta on selle deklaratsioonis ära märkinud ja see on tal täitsa legitiimselt, siis uskuge mind, huvi selle vastu on palju väiksem. Ta ütleb, et jah, mul on see konto olemas, ta on selle kirja pannud ja kellelgi ei ole sellega mingit probleemi. Kui ta varjab seda, siis ta ei ole lojaalne, see näitab ju tema soovi midagi varjata, ta proovib oma n-ö taustelu või -suhteid varjata ning see tekitab palju rohkem kahtlusi. Ja see ongi mingil määral avalik karistus, et ta pole ausalt käitunud, kas siis tahtlikult või tahtmatult. Enesekontroll on ju ka oluline ja see loob kindlasti inimesest mingi pildi. Mina pooldan sellist asja.

Mis puudutab dividenditulu – ma saan aru, mis te mõtlesite –, siis selle muudatuse mõte ongi tegelikult see, et peale eelmise aasta tulu oleks näha realselt laekunud tulu, sest Maksu- ja Tolliametil sellist

kokkuvõtet aasta keskel ei ole. Mul endal siin praegu kindlat seisukohta ei ole, me võime seda tõesti komisjonis veel arutada ja teisel lugemisel selle küsimuse tõstatada. Mingisugust otsest vajadust selleks ma kohe küll ei näe, aga võib-olla jääb mulle praegu siin puldis midagi kahe silma vahele. Nii et see on arutelu teema.

11:36 Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

11:36 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud Riigikogu esimees! Austatud ettekandja! Mul on huvide deklareerimisel tekkinud üks küsimus, millest ma ei ole seniajani aru saanud. Ametiisik peab deklareerima ka oma aktsiad, osalused ja väärtpaberid. Aga ametiisik võib ju ka ettevõtlusega tegelda ja teha äriühingu, teha investeringuid või pannagi need aktsiad, osalused ja varad äriühingusse. Sel juhul ta deklareerib ainult osaühingu X ja ühe osa, aga seal võib olla sadu aktsiaid, osalusi mis iganes summades ja eri liiki väärtpabereid. Samas, kui ametiisik deklareerib eraisikuna, siis peab ta kõik need asjad üles lugema. Siin on ebakõla. Kas see peabki nii olema ja mis mõte sellisel deklareerimisel üldse on?

11:37 Andres Anvelt

Aitäh! Kui me räägime deklareerimise mõttest, siis ma olen täna siit puldist korduvalt öelnud, et selle mõte on avalikkus, selle mõte on ühiskondlik kontroll. Selle mõte on demokraatlikus riigis ka poliitilise juhtkonna, täitevvõimu ja kohtu juhtkonna soov deklareerida, näidata ära, et nad ei varja mitte midagi, et nad on riigivõimu teostamisel, mis on nende põhiülesanne, sõltumatud. See ongi mõte. Mõte ei ole kindlasti, ma rõhutan, kellegi paljastamine. Paljastamistega tegelevad pigem ikka õiguskaitseorganid. Küll aga, jällegi tagasi tulles, annab see võimaluse avaliku kontrolli kaudu vaadata näiteks seda, kas inimese deklareeritu läheb kokku tegelikkusega. Siin muidugi on see riskikoht, nagu te ütlete, täitsa olemas. Kui deklaratsiooni sisu on mingis punktis segane, umbmäärane, siis võib inimene tahtmatusest teha vea ja panna kirja liiga vähe. Kui paned kirja liiga palju, siis selle eest keegi sind nõrkima ei hakka, aga kui sa paned liiga vähe kirja, siis võib tekkida kahtlusi, miks sa seda tegid. Alati on, poliitikutel eriti, väga raske seletada ja keegi ei usu seda, et midagi tehti teadmatusest. Siis arvatakse, et oled rumal jne. Ma ei hakka otseselt tungima, hea kolleeg, sinu üksikasjaliku küsimuse sisusse, sest siis ma peaks seda teemat natuke täpsemalt analüüsima. Komisjonis me otseselt sellest ei rääkinud. Põhimõtte järgi ma julgen sulle öelda seda, et ametiisikuna peab deklarant, välja arvatud väärtpaberituru seaduse tähenduses, ikkagi kinnitama osaluse äriühingus, samuti osaluse äriühingus, kus ametiisiku osalus on vähemalt üks kümnendik. Tegelikult puudutab see samm, ütleme, tütar-tütar-tütar-firmasid. Üksikasjalikumaid selgitusi, mida seadusandja on eelmises koosseisus selle all mõelnud, ma soovitan lugeda kodulehelt www.korruptsioon.ee, kus on juttu huvide deklareerimisest. Seal on päris asjalik manuaal, kuidas täita deklaratsiooni niimoodi, et oleks järgitud seaduse mõtet. Seal on kõik üksikasjalikult ära seletatud ja kirjeldatud ning juhend täieneb pidevalt. See on n-ö elus instruksioon, kuhu võib küsimusi esitada. Justiitsministeeriumis analüüsitakse korduma kippuvaid küsimusi ja seejärel pannakse sinna üles ka vastused, mida siis ikkagi on ühe või teise asja all mõeldud. Seepärast kutsun ka üles oma tagasisidet andma.

Aga veel kord: kuna see eelnõu on meil täna laual, siis olgem aktiivsed ja tehkem muudatusettepanekuid! Arutame komisjonis hea meelega, kuidas muuta sedasama huvide deklaratsiooni keskkonda kasutajasõbralikumaks, sh ka nendele, kes väljastpoolt selle vastu huvi tunnevad, kes hindavad meie tegevust näiteks sellesama keskkonna kaudu, vaatavad, kuidas me oleme valmis oma huvisid deklareerima, ja teevad sellest mingeid järeldusi. Ma arvan, et enamik meist on sellisest koostööst huvitatud, sest ausus on ikkagi väga suur väärtus ja selle väärtuse deklareerimine on meile kõigile oluline.

11:41 Esimees Eiki Nestor

Sven Mikser, palun!

11:41 Sven Mikser

Aitäh! Ma palun vabandust kõigi nende käest, kes tahavad juba siirduda oma igapäevase harjumuspärase tegevuse, kooseluseaduse menetlemise juurde! See on oluline teema, aga kindlasti on ka korruptsioonivastane võitlus erakordselt oluline teema. Mõni aeg tagasi, kui me täitsime neid deklaratsioone veel kirjalikus vormis, oli tihtipeale niimoodi, et deklaratsioonis küsiti, näiteks nendesamade pensioniosakute puhul, mingisugust väärtust, mida tuli minna siis näiteks internetipanga lehelt otsima, sest see oli mingi ajas muutuv väärtus. Ja siis selgus, et internetipangas või pangas üldse sellise nimetusega väärtust üleüldse ei tunnistatagi. Neil on nende asjade kohta kasutusel mingid hoopis muud terminid. Sellist mitmeti mõistetakse oli palju. Deklaratsioonis küsitakse ikka ju eesnime ja perekonnanime, mitte ei küsita, et kuidas teid kutsutakse. Kas selliseid eksitavaid ja kaheti mõistitavaid küsimusi on seaduse uues redaktsioonis ja ka elektroonilise deklareerimise puhul vähemaks võetud? Kas sellist mitmeti mõistetakse, kus inimene ei pruugi aru saada, mida temalt õieti küsitakse, on nüüd vähem?

11:42 Andres Anvelt

Aitäh! Selle poole püüeldaksegi. Mis puudutab pensioniosakuid, siis sellega on tõesti ühtpidi keeruline ja teistpidi võib sealt saada ka ebameeldivaid uudiseid. Viimase viie-kuue aasta jooksul on see, kui sa huvide deklaratsiooni täites klõpsad pangalingile ja näed, et nende osakute väärtus on jälle hirmsal kombel allapoole kukkunud, olnud üks selline depressioonihetk. Viimastel aastatel on seal natuke ka midagi positiivset olnud, aga väga-väga vähe. Meil on komisjonis arutatud, et seda kolmandat sammast ei peaks seal olema. Iseenesest ütleb kehtiv seadus, et isegi kohustusliku kogumispensioni osakuid ei pea deklaratsiooni kirja panema, nüüd on siis arutusel ka vabatahtliku kogumispensioni osakute küsimus. Ma olen küsijaga täitsa nõus. Ma arvan, et kogumispension ei ole adekvaatne inimeste huvide indikaator, meie kõigi huvi on elada ära ka pensionil olles, aga see ei ole võrreldav nende toimingutega, mida me teeme iga päev väärtpaberiturul.

11:44 Esimees Eiki Nestor

Mati Raidma, palun!

11:44 Mati Raidma

Suur tänu! Hea ettekandja! Me oleme aruteludes väga palju keskendunud nn toru ühele otsale ehk täitjate probleemidele. See on ka mõistetak. Olen vist juba aastakümneid seda deklaratsiooni täitnud. Minu küsimus on suunatud toru teisele otsale. Sa mainisid siin avalikustamist, üldist huvi jne. Elektrooniliselt täidetava deklaratsiooni puhul on võimalik näha, kes tunneb huvi minu andmete vastu. Ja paraku sealt avalikkus vastu ei peegeldu – ma näen kolme-nelja heatahtlikku ajakirjanikku igal aastal minu andmeid vaatamas ja see on ka kõik. Kas selle avalikkuse teema kohta on tehtud mingeid analüüse, kas ka selles otsas saaks midagi paremaks muuta? Me teeme meeletut tööd ja lihvide seda andmestikku, aga kelle jaoks?

11:45 Andres Anvelt

Aitäh! Ma arvan, et selle üldistuse peaks tegema meie korruptsioonivastane erikomisjon. Me võiksime näha aruannet, kuidas inimesed on oma kohustust täitnud. Kui ma ei eksi, siis 5–6% neist, kes peavad deklaratsiooni esitama, pole seda mingil põhjusel teinud, kas teadmatusest või tahtmatusest, ja see ei ole aus nende suhtes, kes oma kohustust täidavad. Samas, sanktsioone ei ole. Üks asi, mis aitaks kaasa avalikustamisele – kas seda mõtet on vaja panna ka seaduse teksti, seda arutame veel komisjonis –, on oma kohustuse täitmata jätnud inimeste nimede avaldamine. See käiks nii, et kui täht on möödas, siis oleks jooksvalt näha, et need ja need pole oma deklarandikohustust täitnud. See annab mingisuguse pildi inimeste lojaalsusest ja paneb täitma seda kohustust, mille kohta võib esmapilgul ehk küsida, milleks seda vaja on. Ma rõhutan veel kord: seda ongi vaja selleks, et toimiks selline sõnatu debatt avalikkusega, kus meie, deklarandid, hea tahte margina avalikustame oma kõikvõimalikud huvid ja teisel poolel on võimalus seda kontrollida. Kaudselt on see ka deklareerijate endi huvides, aktiivsetel inimestel on võimalus näidata, et nad tegutsevadki mitmes valdkonnas, nad ei varja seda, ja see on hea. Mis puudutab seda huvi, siis mul on lausa kade meel, hea kolleeg, et sinu deklaratsiooni on kolm-neli heatahtlikku ajakirjanikku jälginud. Mul pole sedagi. Kutsun üles seda tegema! Aga võimalus iseenesest on loodud. Ma arvan, et korruptsioonivastane erikomisjon võiks teha mingisuguse üldistuse, sest

nemad on see peaadминистраator, Justiitsministeerium ka. Nad võiksid teha sellise üldistuse, kui palju on üldse deklaratsioone vaadatud. Mitte nimeliselt, et Matit on vaadatud 1000 korda ja Anveltit 1001 korda – sellel ei ole mõtet. Teha üldiselt, näiteks et Riigikogu liikmeid on vaadatud nii palju, ministreid nii palju, ja üldistada ka seda, kes on vaatajaskond. Me ei taha näha, kas Eesti Päevalehe ajakirjanik Urmas Jaagant on seda vaadanud, see ei ole oluline. Aga näiteks võiks olla näha, et Eesti Päevaleht on vaadanud nii ja nii palju. See oleks tõesti vajalik, et näha, kuidas toimib sõnatu debatt ühiskonna, poliitilise ja ka täitevvõimu juhtkonna vahel tulenevalt huvide konfliktist. Ma loodan, et siia saali on praeguseks jäänud ka korruptsioonivastase erikomisjoni liikmeid, kes võiksid komisjonis selle teema püstitada. Ma arvan, et ei ole mingi küsimus sellist andmestikku välja võtta Justiitsministeeriumi kaudu või Maksu- ja Tolliameti kaudu, kes haldab seda andmebaasi.

11:49 Esimees Eiki Nestor

Ants Laaneots, palun!

11:49 Ants Laaneots

Oleme pikalt ja üksikasjalikult siin küsimusi esitanud ja seda korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu arutanud. Võhikuna selles valdkonnas tunnistan ausalt, et detaile on nii palju ja raske on orienteeruda, mida see eelnõu lõppude lõpuks parandab. Kas sa saad lühidalt selgitada, millised on vana seaduse ja uuendatud seaduse, kui me ta tõepoolest vastu võtame, kõige tähtsamad erinevused? Mille poolest saab see uuem olema parem?

11:49 Andres Anvelt

Aitäh! See on selles mõttes väga oluline küsimus, et siin peab mõistma, mis on muudatuse eesmärk. Eesmärk ei ole mitte muuta eelmisel aastal vastu võetud korruptsioonivastase seaduse üldist hoiakut ega sisu. Ametiisik jääb ametiisikuks, deklaratsioon jääb deklaratsiooniks. Deklaratsioonide esitamise kord jääb samaks. Küsimus on pigem selles, et me läksime aasta-kaks tagasi üle täiesti uuele deklaratsioonide esitamise põhimõttele. Ma rõhutan seda veel kord: sajaprotsendiline avalikkus deklarantide suhtes. Teine punkt on see, et kõik toimub Eestile tavapärasel e-keskkonnas ehk siis Maksu- ja Tolliamet peab seda registrit ja deklaratsioon on eeltäidetav. Ma mäletan, et kohe, kui seadus kehtima hakkas, avaldas isegi toonane peaminister Andrus Ansip, kui ma ei eksi, arvamust, et mõned punktid on arusaamatud, et mispärast küsitakse andmeid, mis peaksid riigil olema olema, ja et andmebaasid ei jookse kokku. Ja kõigi praeguseks esile kerkinud põhiliste puuduste kõrvaldamiseks ongi see seaduseelnõu ellu kutsutud.

Esimest korda ma ruttasin justiitsministrina eelnõuga põhiseaduskomisjoni eelmisel aastal. Seal tekkisid meil väga tõsised vaidlused, mida me ei jõudnudki ära vaielda, ja eelnõu kukkus kahjuks seoses Riigikogu eelmise koosseisu volituste lõppemisega menetlusest välja. Sisuliselt olid kõnealused teemad juba laual ja meil läks debatt tookord eelnõu sisust kaugemalegi. Me vaidlesime – mis on põhiseaduskomisjoni vaieldamatu õigus – selle üle, kas näiteks autosid on üldse vaja deklareerida, ja kõige muu sellise üle. Nii et üldiselt ei jõudnud me eelnõu tookord valmis ja nüüd me oleme mingil määral sama asja juures tagasi ning lahendame neid tehnilisi probleeme, mis on üles kerkinud. Ehk siis päevakorral on seesama asi, et inimesel peab olema väga selge arusaam, mis ulatusest peale ta peab hakkama soodustusi välja tooma. Kehtivas seaduses on see konstruktsioon vägagi keeruline. Inimene peab võtma oma eelmise aasta tulu ja lahutama sealt igasugused sellised tulud, mis ei puuduta teda kui ametiisikut, mis on väljaspool ametiisikuna saadud tulu. Vaatan alati enda pealt – mul on terve hulk autoritasusid, tasusid pedagoogilise töö eest. Kokku võttes ei ole need summad suured, aga nad on väga erinevad. Et jõuda ametiisiku tuluni, pean ma tegema keerulisi tehteid ja midagi võib jääda jälle kahe silma vahele. Sisuliselt peab jälle jagama kuude arvuga, korrutama jne, et jõuda siis mingi summani. Seetõttu on jõutud nüüd sellise lahenduseni, et määrame kindlaks ühe konkreetse summa, milleks praegu on välja pakutud 4000 eurot. Seda, mis on üle selle, peab siis deklareerima, juhul kui sa saad soodustuse või annad soodustust. See on üks asi. Muide, komisjonis me arutasime veel, kas see summa 4000 peaks olema arvuliselt välja toodud või seotud mingi teise seadusega, näiteks kõrgemate riigiametnike palgaastmestikuga. Siin kõlas ka arvamus, et see võib siis olla näiteks Riigikogu lihtliikme palk.

Üks väga oluline punkt on see, et deklaratsioon peab sisaldama ka andmeid deklaratsiooni esitamise aastale eelnenud kalendriaasta jooksul saadud tuludeklaratsioonis deklareeritava tulu ning samal

perioodil deklarandile Eestis ja välisriigis väljamakstud dividenditulu kohta. Ka see oli segane, sest see erineb natukene tavapärasest maksudeklaratsioonist.

Ja siis on veel sellised muudatused, mis puudutavad väljaspool ametikohustusi töölepingu või teenuste osutamise lepingu alusel või valitaval või nimetataval ametikohal tegutsemise eest, ettevõtjana või täisosanikuna täis- või usaldusühingus tegutsemise eest või juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorgani liikmena saadud tulu, samuti muud kõrvaltegevust, kui see on seotud tulu saamisega. Ka need tuleb ära märkida, et ei tekiks segadust. Praegu segadus tekib.

On veel sellised tehnilised parandused, mis puudutavad abieluvaralepingut. Aga ma rõhutan, et juba tänane diskussioon saalis ja ka arutelud põhiseaduskomisjonis näitavad, et väga palju on pisasju, mida peaks võib-olla sellesamas seaduseelnõus veel parandama. Näiteks seesama asi, et ma näen ka eelmisi deklaratsioone ja need on mulle uue koostamisel põhjaks. Siin saalis on kõlanud mõned päris huvitavad ideed ning ma arvan, et kui me ise deklarantidena oma kohustusi selgemaks ei kirjuta, siis keegi teine seda meie eest ära ei tee. Praegu on hea võimalus ühtpidi muuta deklareerimist veel läbipaistvamaks ja samas kasutada ära kõiki e-riigile omaseid võimalusi.

11:56 Esimees Eiki Nestor

Lauri Luik, palun!

11:56 Lauri Luik

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja, tänan väga põhjaliku ülevaate eest! Ma olen siin pikalt kuulanud diskussiooni sel teemal ja saanud päris palju targemaks, aga mul tekkis ka üks küsimus. Kas te oskate öelda, millest võib tuleneda Riigikogu liikmete nii aktiivne huvi selle teema vastu? Kas te endise politseinikuna näete selles võib-olla isegi mingit ohtu, miks selle teema vastu nii palju huvi tuntakse?

11:56 Andres Anvelt

Aitäh! Hea kolleeg! Ma olen kindel, et siin ei ole pistmist sellega, et tihtipeale proovitakse sellest saalist väljaspool jätta muljet, nagu poleks inimesed siin ausad ja puhta südametunnistusega. Minu kogemused, mis ma olen saanud siin saalis teist koosseisu järjest, räägivad täiesti teist juttu ja ma olen seda ka igal võimalikul juhul kinnitanud. Rõhutan veel kord, et ma olen eelmises koosseisus sellesama elnõu asjus sõna võtnud, korruptsioonivastase erikomisjoni juhina komisjonis väga palju tööd teinud, juba kehtivasse seadusesse väga palju sisendeid andnud ja ka justiitsministrina sellega tegelnud. Mis ma tahan öelda, on see, et selles tehnilises lahenduses on veel päris palju puudujääke, aga me kõik puutume selle temaga kokku, kõik 101 inimest. On väga palju valdkondi, kus me toetume oma fraktsioonikaaslaste ekspertiisile, kujundame ühiseid arvamusi elnõude kohta, aga siin on olukord natuke teine. Siin me toetume igaüks oma ekspertiisile, sest me ise koostame neid deklaratsioone, me näeme puudujääke, teame keerulisi olukordi ja küsime nõu. Siit tuleb see huvi, kuidas olukorda võiks paremini lahendada. Ka komisjonis oli meil väga elav diskussioon ja see on täiesti mõistetu. Tuleb ka arvestada, et siin ei suuda ükski komisjon, ka mitte põhiseaduskomisjon, saavutada parimat tulemust, kui teilt kõigilt ei tule sisendeid, milliste probleemidega te olete kokku puutunud.

Alati on selle teemaga käinud kaasas ka diskussioon – ma lähen jällegi natukene tagasi ajalukku, sest ma olen seda huvide deklaratsiooni tulenevalt oma mitmesugustest ametipositsioonidest täitnud juba sellest ajast, kui esimene majandushuvide deklaratsioon üldse paberi peal välja prinditi –, kas seda deklaratsiooni üldse vaja on. Täna ma julgen öelda, et kui paberi peal oli koostatud 30 000 huvide deklaratsiooni, kusjuures osa oli veel dubleeritud eri ametkondades, sest inimene võis töötada mitmes kohas, siis see oli suhteliselt mõttetu. Mispärast? Sellepärast, et keegi ei jõudnud neid füüsiliselt kontrollida, neid kontrolliti harilikult mingite vihjete peale. Kui sealt tuli välja mingisugune rikkumine, siis oli ta ju õigustatud, aga üldiselt ta sellist preventiivset rolli ei mänginud. Küll aga röövis deklaratsiooni koostamine väga palju töötunde. Kunagi on isegi välja arvatud, et esimest korda paberil deklaratsiooni täitjal, kui tal kõrvalist abi, sellist näpuga vedajat ei olnud, kulus selleks peaaegu pool tööpäeva. Ja kui me korrutame selle 30 000-ga, siis kujutage ette, mis see välja teeb ja mitu puud selleks jalalt maha lõigati, et riigiametnikud saaksid oma deklaratsioone täita. Kavandatud uus samm peaks minu meelest seda diskussiooni vähendama. Ma arvan, et sellel deklaratsioonil on mõtet. Seda tuleb vaadata kahest aspektist. Tundub, et kõik andmed on kättesaadavad, mis te jamate, ma lähen ühte registrisse, teise registrisse ja saan kõik kätte. Jah, ongi niimoodi. Aga see deklaratsioon väljendab tegelikult tahet näidata, et ma olen teie ees aus, mul ei ole mitte midagi varjata, kõik mu andmed on

siin. Mingil määral sarnaneb see ükskõik kuhu tööle minekuga. Kui sa esitad oma CV ja sult küsitakse selliseid ja selliseid asju, aga sa jätad näiteks midagi märkimata ja see avastatakse, siis on tõenäosus saada tööle palju väiksem kui sellisel juhul, kui sa märgid mingi ebameeldiva asja ära ja ütled, et niimoodi see oli. Sa näitad sellega oma lojaalsust. Ja kuna me kõik oleme meie maksumaksjate juures tööl, siis kaudselt, paralleelse tuues on see mingil määral meie lojaalsustunnistus, mis näitab, et me tahame seda tööd teha, oleme koostööaltid ja avatud ning oleme valmis näitama ka oma huvisid. Kuna see diskussioon puudutab meid kõiki personaalselt, kuskil pilves hõljuvat temaatikat siin ei ole, siis sellepärast ongi minu arvates see huvi suur ja jääb alati suureks. See on hea ja positiivne suhtumine, mitte negatiivne, nagu me prooviksime selle huvi kaudu midagi varjata.

12:02 Esimees Eiki Nestor

Heljo Pikhof, palun!

12:02 Heljo Pikhof

Aitäh, austatud juhataja! Hea ettekandja! Ma tänan hästi põhjaliku ettekande eest! Kuna sa oled olnud nii justiitsminister kui ka korruptsioonikomisjoni juht, siis sa valdad tõesti teemat väga-väga hästi. Ma usun, et see ongi üks põhjuseid, miks sinu käest nii palju küsitakse. Aga igal seadusel on nii positiivsed kui ka negatiivsed mõjud. Ja kui ma vaatan seaduse mõjusid seletuskirja punktist 6, siis seal on öeldud, et teave eelnõu punktide 1, 2 ja 4 rakendamise kaasevate mõjude kohta on leitav Vabariigi Valitsuse 2014. aasta 17. novembril algatatud korruptsioonivastase seaduse muutmise seaduse eelnõu juurde koostatud seletuskirjast. Kas te komisjonis arutasite, millised positiivsed ja ka negatiivsed mõjud võivad veel selle seaduse rakendamisega kaasneda?

12:03 Andres Anvelt

Aitäh! Ma arvan, et igasuguse juba toimiva seaduse parandamisel saab olla ainult positiivne mõju. Kui ta toimib, siis ei hakka ju keegi muutma teda selleks, et negatiivseid mõjusid suurendada. Praegusel juhul, rõhutan seda veel kord, on muudatused tehnilist laadi ja puudutavad huvide deklaratsioonide esitamise keskkonna paremat toimimist, selgemat toimimist, ühetist arusaamist ning võimalike vigade ärahoidmist deklaratsiooni täitmisel. Kui see ei ole positiivne, mis siis veel saab positiivne olla? Ja ma arvan jällegi, et koostöös teie kõigiga saame positiivseid nüansse siia veel juurde tuua.

12:04 Esimees Eiki Nestor

Toomas Kivimägi, palun!

12:04 Toomas Kivimägi

Aitäh, lugupeetud juhataja! Auväärt ettekandja! Mina, vastupidiselt Lauri Luigele, küsin, kas peaaegu tühi saal annab teile kinnitust, et korruptsiooniga probleeme ei ole, või on pigem vastupidi. Teiseks julgen ikkagi debateerida sel teemal, mis puudutab pangakontosid. Ma kahtlen sügavalt nende märkimise otstarbekuses. Seda ei ole küll palju teha, aga teie justiitsministrina ja ühe tunnustatuma politseijuhina kindlasti teate, et kui politseiuurijal on tekkinud põhjendatud huvi kellegi sissetulekute vastu, siis vaevalt ta võtab lauale majanduslike huvide deklaratsiooni, et vaadata, kus deklarandi pangakontod on, ja hakata siis sealt küsima. Võib-olla oleks pangakontol veel siis mõtet, kui ma peaksin ära näitama ka selle, kui palju mul seal kontol raha on. Aga pelgalt see konto sinna kirja panna ja veelgi enam, kui ma ei pane seda sinna kirja – kas sellel on mõtet?

12:05 Andres Anvelt

Aitäh! Nüüd me jõuame meie debati algpunkti. Ma tahangi öelda, et seesama deklaratsioon ei ole mitte mingisugune menetluslikku, praegusel juhul kriminaalmenetluslikku laadi algmaterjal või dokument. Selle pealt ei saa esitada süüdistusi, selle pealt ei saa esitada kahtlustusi, selle põhjal ei saa teha ka mingisugust uurimistoimingut, et hankida mingeid asitõendeid. Pigem on see võimalus – ükskõik kas meil või mingil ametnikul, kellel on deklareerimise kohustus – saavutada selline olukord, kus deklarant teab, et ta ei ole rünnatav. Hakkame sellest pihta. Kui seda kontot kuskil kirjas ei ole, siis ma olen palju rohkem rünnatav kui sel juhul, kui see on kirjas, st ma teavitan sellest ette. See on tegelikult ju ka Riigikogus hea tava, mida mul on hea meel näha olnud. Eelmise Riigikogu õiguskomisjonis teatas mõni

kolleeg näiteks, et tema ei taha selle punkti juures arutleda, kuna tal on või on olnud teatud huvid. Inimene deklareerib selle ära, see pannakse protokolli ja see on ette teada. Pärast ei saa keegi pahatahtlik tegelane või ka mõni ajakirjanik uudishimust midagi öelda, sest see on deklareeritud. Mul endal oli alles hiljuti põhiseaduskomisjonis analoogiline situatsioon, kus ma ühe arvamuse andmisel ühes kohtulahendis avastasin, et see puudutab mulle mitte väga kaugeid inimesi, et ma olen asjaga kursis, ja ma taandasin ennast. See on täpselt sama asi, tegelikult on see paralleel toodud. Ma panen pangakonto numbri sinna kirja ja ükskõik, kas seal on midagi peal või ei ole, ma ei varja midagi. Ma olen, head maksumaksjad, teie ees, nagu öeldakse, võimalikult avalik, läbipaistev ja tahan teha koostööd. See ongi deklareerimise mõte. Kusjuures, kui me vaatame praegu kehtiva seaduse kontseptsiooni, siis selle järgi, rõhutan veel kord, ei ole sanktsioone. Vanas korruptsioonivastase seaduse redaktsioonis olid väga selged sanktsioonid, valeandmete esitamine ja andmete esitamata jätmine oli haldusõigusrikkumine. Praegu seda ei ole. Küsimus ongi selles, et kuna haldusõigusrikkumise mõju iseenesest võib olla väiksem kui sinu, ütleme, pahatahtlikkuse avaldus, siis meil on valitud see uus tee, kus kõik on avalik ja kõik peavad ettenähtud asjadest teada andma. Kui nad seda ei tee, siis see on nende enda risk. Karistada ei saa, aga võidakse arvata, et sa tahad midagi varjata. Nii et see on tegelikult lõputu debatt. Mina jään pigem selle juurde, et läbipaistva, hea demokraatliku õigusriigi tundemärk on see, et valitsemine on võimalikult läbipaistev. Nendel isikutel, kes viivad ellu avalikku võimu, ei ole mingit probleemi anda maksumaksjatele ülevaade ka oma isiklikust materiaalsest olukorrast. Ei ole vaja mingisuguseid selliseid nippe, nagu tehakse meie idanaabri juures – 30-miljonilised laevad on lellepoja omad ja kellad käe peal ületavad kümnekordselt või sajakordselt aastasissetulekut. Mõte ongi see, et olgem läbipaistvad, elu on meil kõigil siis lihtsam ja pahatahtlik ründamine palju keerulisem.

12:09 Esimees Eiki Nestor

Helmen Kütt, palun!

12:09 Helmen Kütt

Täna, austatud eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus on ka stenogrammi huvides, sest ma eeldan, et kuigi saalis on inimesi väga vähe, meie debatti siiski jälgitakse. Jälgitakse meediakanalite kaudu ja kindlasti ka järelvaadatakse. Küsimus on selles, et kui sa täidad deklaratsiooni 31. mai seisuga, aga näiteks juunis-juulis tulevad suured muutused – kas võtad laenu või mingid kohustused kaovad –, millise summa ja millise kuupalga või määra ulatuses on siis vaja uus deklaratsioon esitada. Ma saan aru, et selle esitamiseks on ka mingisugune tähtaeg. Et kui sellest kinni pead, siis on kindel, et sa oled ausalt käitunud.

12:10 Andres Anvelt

Aitäh! Selle kohta peab muidugi seadusest näpuga järke ajades lugema. Kui ma ei eksi, siis me räägime sellestsummast summast, mis puudutab ametikohal saadud sotsiaalmaksuga maksustatava tulu kolmekordset korrutist, aga ma jään siin vist vastuse võlgu. Ütleme nii, et kui sul muutub sissetulek või muutuvad mingid muud olulised asjad, siis jah, sa pead muudatuse tegema. Ma jään vastuse võlgu, milline on see piir, millest alates seda peab tegema. See on kindlasti väljaloetav seaduse §-st 12. Mina ise olen alati käitunud väga lihtsalt. Näiteks kui olukord muutub, on uus autoliising vms, siis teen selle muudatuse kohe ära, vaatamata sellele, kas summa läheb üle piiri või ei. Panen kirja ka oma annetused, mis tulevad Maksu- ja Tolliametist kohe sisse, vaatamata sellele, et need ei ole mitte 4000 eurot, vaid on 100 eurot vms. Ja siin ma nüüd seisan teie ees, puhas kui prillikivi, nagu on öelnud üks Eesti poliitklassik.

12:11 Esimees Eiki Nestor

Kalev Kotkas, palun!

12:11 Kalev Kotkas

Täna, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Osa Riigikogu liikmete käest nõudis Maksu- ja Tolliamet huvide deklaratsiooni esitamist juba selle aasta 16. jaanuariks. Siin majas õpetati, et ah jätke see nõue tähelepanuta. Niimoodi sai külvatud üks paras segadus. Kuidas sulle kui huvide deklaratsiooni n-ö eestkõnelejale tundub, kas Maksu- ja Tolliameti valimine deklaratsioonide haldajaks oli hea valik või ei olnud?

12:12 Andres Anvelt

Aitäh! Ma arvan, et see oli väga pragmaatiline valik. Ma olen sellest segadusest teadlik ja see probleem on nüüd lahendatud. Siin oli jälle mitmeti arusaamist, mis ongi olnud selle seaduse täitmise kontrolli puhul üks probleem. Ma arvan, et ajaga see laheneb, sest igal juhul on teoreetiliselt kõik palju lihtsam kui siis, kui MHD-d olid paberi peal. Maksu- ja Tolliamet on väga pragmaatiline lahendus, sest Maksu- ja Tolliamet puudutab oma andmete riskasutuses kõige rohkem neid andmeid, mis huvide deklaratsiooni kirja pannakse. Teine asi on see, et inimestele, kes neid deklaratsioone täitma peavad, on keskkond seesama. Kui me teeme huvide deklaratsiooni lahti, ta on sealsamas kõrval, kus on igasugused deklaratsioonid, siis tehniliselt on täitmine kõigil suhteliselt sarnane ja need andmed kanduvad sellesse keskkonda kõige lihtsamini. Kui vaadata Eesti riigis ringi, siis ega ma eriti ei leiakski mingit teist organit, kes puutuks kokku inimeste tuludega ja sobiks seda rolli paremini kandma. Lõppkokkuvõttes pakubki Maksu- ja Tolliamet meile tegelikult ainult tehnilist keskkonda. Nad ei tegele järelevalvega, järelevalvega tegeleb otseselt ikkagi avalikkus. Nad tegelevad küll kogu selle toimimise keskkonna järelevalvega ja vajaduse korral teevad seal ka parandusi, muudatusi, aga sisuline kontroll, järelevalve jääb ikkagi avalikkusele.

12:14 Esimees Eiki Nestor

Tanel Talve, palun!

12:14 Tanel Talve

Aitäh! Mul on kõigepealt üks selline märkus, et ühena vähestest saalis olijatest ei ole mina kindlasti jäänud siia sellepärast, et koguda võimalikult palju infot, kuidas tegelda korruptsiooniga ilma vahele jäämata. Pigem olen siin ikka sellepärast, et olla seaduskuulekas kodanik ja teha kõik õigesti. Seoses sellega on mul selline küsimus: kas Riigikogus on minusugustele algajatele inimestele olemas ka mingisugune nõuandev organ või kogu, kelle juurde minna ja küsida nõu, kui ise ei saa päris täpselt aru, kas ma teen üht või teist asja õigesti? Kui ma käin näiteks mööda külaseltse Eestimaal ringi ja mulle kingitakse pärast kohtumist, ma ei tea, tekk, padi või lambanahk, kas see on siis juba korruptsioon? Kas ma pean selle kuhugi kirja panema? Kust maalt see piir jookseb, et kõik oleks mõistlik?

12:15 Andres Anvelt

Aitäh! On kaks piiri: üks piir, mis jookseb meie südametunnistuses, ja teine on see, mis jookseb seaduses. Tihtipeale need ei kattu. Kohti, kust nõu saada, on väga palju. Esimene võimalus on alati küsida vanemalt kolleegilt. Aga siin peab riskima sellega, et vanem kolleeg võib olla juba aastaid eksiteel. Teine võimalus on küsida korruptsioonivastase erikomisjoni ametnikelt, kes ka jõudumööda aitavad, vähemalt mind on aidanud. Kolmas võimalus, või tegelikult üldse enne, kui hakata kelleltki küsima, soovitan veel kord lahti lüüa lehekülj korruptsioon.ee. Huvide deklareerimise all peaks olema manuaal, kus iga punkti kohta on kõik täpselt kirjas. Kindlasti on seal kuskil ka korduma kippuvad küsimused, sealt võiks kõigepealt vaadata. Kui ma ei eksi, siis korruptsioon.ee lehel on üleval ka telefon, millele helistades saab hädapärast abi Justiitsministeeriumist. Kõik need asjad kokku peaksid andma hea pildi, kuidas deklaratsiooni täita, ja teistpidi annavad need ka tagasisidet selle kohta, kus on inimestel kõige rohkem probleeme, kus peaks instruksiooni täiendama ja võib-olla parandama, nii nagu me täna parandame seadust. Deklaratsioonide keskkonda on tehniliselt päris palju parandatud. Täna me seisame nende asjade ees, mis vajavad seadusandlikku sekkumist. Nii et soovitan kõigepealt üksikasjalikult tutvuda materjaliga, mis on www.korruptsioon.ee koduleheküljel. Ma arvan, et sealt saab väga palju vastuseid.

12:17 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Marrandi, palun!

12:17 Jaanus Marrandi

Täna, lugupeetud ettekandja! Korruptsioon on väga laiaulatuslik ja huvitav teema, eriti poliitikutele. Selle vastu võideldes edastavad nad valijatele väga tugevaid sõnumeid ja saadavad korda nähtavaid tegusid, mille järgi neid saaks siis valida. Eestis on korruptsioonivastase seaduse variante olnud üsna mitu. Just hiljuti tuli välja korruptsiooni edetabel, n-ö jutumärkides edetabel, kus Eesti on Euroopas

tegelikult üsna kõrgel positsioonil. Ka deklaratsioonid on nüüd muutunud. Eelmine variant ei olnud elektrooniline ja võib-olla kõigile mugavalt käsitletav, nüüdne versioon on parem. Aga ma küsin rohkem filosoofiliselt, kas see deklaratsioon aitab preventiivselt korruptsiooni ära hoida või võib selle kaudu ka midagi välja tulla või avastada. Kumb on tähtsam – kas preventiivsus või siis see, et deklaratsioon on kõik kirjas ja selle abil on võimalik korruptsiooni kindlaks teha?

12:18 Andres Anvelt

Aitäh! Ma arvan, et preventiivsus on kindlasti oluline. Ma rõhutan veel kord, et minu teada pole deklaratsiooni alusel kunagi kedagi kinni püütud ja see pole kunagi olnud ka eesmärk. Pigem on eesmärk, rõhutan veel kord, näidata tahet teha oma huvid võimalikult läbipaistvaks ja see ka kirja panna. Siin ei maksa alatähtsustada ka seda, et niimoodi saab ennetada võimalikke pahatahtlikke rünnakuid. See on väga oluline, ei maksa võtta seda kui üht tüütust, vaid hoopis kui võimalust vähendada seda tüütust, juhul kui sind on hakatud ründama näiteks mingisuguste väljamõeldiste või vahel ka näivate arvamuste või kahtlustuste pinnalt. See annab võimaluse ennast ka kaitsta. Mis puudutab korruptsiooni edetabelit, siis ma olen juba tänagi öelnud, et juhul kui me ühel päeval otsustame siin, et sellel asjal pole mõtet, teeme poliitilise otsuse, et see asi kaob meie laualt, me ei täida enam huvide deklaratsiooni, siis ma olen rohkem kui kindel, et järgmises korruptsiooni edetabelis me oleme kukkunud allapoole. Oma praktikale tuginedes julgen öelda, et seal hinnatakse väga selgelt subjektiivseid asju, seda, kuidas meedia vaatab korruptsioonile, vesteldakse inimestega, vaadatakse ka mitmesuguseid ennetusmeetmeid, vaadatakse uurimisasutuste sõltumatust, ühiskonna tajumist ja kõike muud sellist, ning selle pinnalt luuakse see indeks. Ma olen kindel, et on palju asju, mis hoiavad meil selle indeksi ühel kohal. Kui näiteks ühel hetkel tulevad välja mingid korruptsioonikaasused, siis kuidas seda võtta – laua ümber tekib alati diskussioon, ühed ütlevad, et riik on väga korruptiivne, teised ütlevad, et vastupidi, riik on väga tugev ja suudab korruptsioonialged välja juurida. Mina olen pigem selle teise poole peal ja arvan, et see ongi nii, sest me teame ju küll riike, kus näiliselt ei ole ühtegi korruptsioonijuhtumit, aga samas see maa keeb korruptsioonist, see ongi tavapärane tegutsemine. See ei ole objektiivne.

Lõpetuseks tahan veel öelda, et korruptsioonindeksi arvutamisel on paljudel kindlasti pinnuks silmas olnud see, et miks meil ei ole eraldi ametkonda, kes tegeleb ainult korruptsiooniga. Et kui näiteks lätlastel on KNAB ja Ida-Euroopas on korruptsiooni ennetamise bürood, siis miks meil ei ole ametit, kes kontrolliks huvide deklaratsiooni täitmist. Me ütleme, et meie jaoks on see amet avalikkus ja läbipaistvus, see on kõige suurem mõjutegur. Kui me näeme, et on korruptsioon, siis on meil uurimisorganite vahel ära jagatud, kes mida uurib – kes uurib madalama astme korruptsiooni, kes kõrgema astme korruptsiooni. Kaitsepolitsei ja riik toimivad. Ma arvan, et see, kui korruptsioonifakte on iga aastaga rohkem, ei näita mitte mingil juhul seda, et riik satub ühiskonnana aina sügavamasse korruptsioonimülkasse. Pigem näitab see, et meie riik läheb aina tugevamaks ja saavutab sellise varjatud, spetsialiseeritud kuritegevuse nagu korruptsioon avastamisel hea taseme. Korruptsioon on üks väga keeruline kuritegu ja selle avastamine ei käi avalduse põhjal. Ei altkäemaksu võtja ega andja ei lähe politseisse kirjutama avaldust, et täna võtsin altkäemaksu. Neid juhtumeid on väga harva. Nii et tegelikult see on latentne kuritegevus.

12:22 Esimees Eiki Nestor

Mati Raidma, palun!

12:22 Mati Raidma

Suur tänu! Hea ettekandja! Minu küsimus jääb võib-olla natukene eemale huvide deklaratsiooni teemast, kuid siiski kindlalt korruptsioonivastase seaduse raamesse. Nimelt sain Sihtasutuse Keskkonnainvesteeringute Keskus nõukogu liikmena meili, et pean jälle täitma mingi tabeli pereliikmete, abikaasa jne kohta. See tuleb asjaolust, et KIK on avaliku huvi üksus, ja viide on ka korruptsioonivastasele seadusele. Minu küsimus on, kas see on seesama avalikkus ja seesama korruptsioonivastane seadus, millest me räägime praegu huvide deklaratsiooni võtmes. Ja kui see on sama, kas siis ei oleks võimalik kasutada neid andmeid, mida ma regulaarselt panen selliste kohustuste täitmise kohta huvide deklaratsiooni? Me räägime ju bürokraatia vähendamisest?

12:23 Andres Anvelt

Aitäh! See on väga hea tähelepanek. Ma arvan, et kui kuidagi on võimalik sellist asja ära hoida, siis me peaksime tegelema sellega siin enne eelnõu teist lugemist. Iseenesest mõte ongi ju see, et me ei esitaks topeltandmeid. Kui me ühe korra oleme andmed esitanud, siis on need esitatud. Mis puudutab seda, et positsioon avalikkuse ees muutub näiteks kohustuste tõttu, mis on seotud mingisuguse ametikohaga – kõnealusel juhul KIK-iga, nagu ma aru saan –, siis see toob arvatavasti kaasa ka huvide deklaratsiooni uue versiooni täitmise, aga kõik need andmed lähedaste sugulaste kohta peaksid tehniliselt ka huvide deklaratsiooni n-ö sisse jooksma. See võib olla seotud sellega. Väga raske on lahata seda konkreetset kaast, aga ma arvan, et kui seal on näha mingeid dubleerimise kohustusi, siis ei puuduta see mitte ainult sind, vaid veel kedagi. Siis on mõistlik see asi üle vaadata ja seda võib-olla ka komisjonis arutada, kuni näiteks konkreetse muudatusettepaneku tegemiseni välja. Ma ütlen veel kord, et selle eelnõu eesmärk ei ole midagi varjata. Meedias on siin vahepeal räägitud, et poliitikud tahavad jälle midagi varjata, midagi jälle hõlpsamaks muuta. Nii see ei ole. Tegelikult on eesmärk esiteks lihtsustada mõlema poole, nii vaataja kui ka täitja arusaamist deklaratsioonist ja teiseks vähendada dubleerivate andmete esitamist. Kui selles osas on ettepanekuid, siis me ootame komisjonis neid heal meelel.

12:25 Esimees Eiki Nestor

Kalev Kotkas, palun!

12:25 Kalev Kotkas

Täna, härra eesistuja! Austatud kolleeg! Huvide deklaratsiooni tuleb märkida kõik riiklikesse registritesse kantud sõidukid ja kinnisvara. Nii näiteks tuleb deklareerida sada ja paarkümmend eurot maksev vana Moskvitš, mida selle aasta alampalga eest võib osta kolm tükki. Aga samas ei pea deklareerima mitmeid tuhandeid eurosid maksvaid lemmikloomi ja näiteks hobuseid, lihavesi. Ma väidan, et praegune deklareerimispraktika ei ole eesmärgipärane. Kuidas sulle tundub, kas deklareeritavale varale ei peaks seadma mingi turuväärtuse alampiiri?

12:26 Andres Anvelt

Aitäh, see on hea küsimus! See oligi üks valdkond, mis tekitas eelmises Riigikogu koosseisus vaidlust, ja selle vaidluse tõttu sattusimegi kahjuks olukorda, et me ei jõudnud eelnõu ära menetleda. Siin on kohe ka vastuargumente, et sellisel juhul läheks asi võib-olla keerulisemaks, sest me peaks hakkama hindama turuväärtust ja turuväärtus on subjektiivne. Kas me peame siis tõesti koostama ühe või teise Moskvitši kohta selleks hindamisakti, et kanda vara huvide deklaratsiooni? Ma arvan, et sellel ei ole mõtet. Ja Moskvitšil ja Moskvitšil on ka vahe, paned talle kullast veljed alla ja tema väärtus võib olla sada korda suurem. Sellest ei maksa minu meelest eriti numbrit teha. Diskussiooni võib ju jätkata, kuigi iseenesest ütleb praegune seadus väga selgelt, et vallasvara ei pruugi olla ainult auto, et see võib olla ka midagi muud, mida inimene kasutab. Selles mõttes peaks peale auto ja lennuki ära märkima ka muud asjad, mis on inimese kasutuses ja millel on suur väärtus.

12:27 Esimees Eiki Nestor

Rainer Vakra, palun!

12:27 Rainer Vakra

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma kuulasin teie sissejuhatust ja olen kuulanud teie vastuseid küsimustele juba peaaegu paar tundi. Mul on täpsustav küsimus selleks, et vältida edaspidiseid küsimusi just teie sissejuhatuse kohta. Kui me loeme § 2 seaduseelnõus 143, siis seal on öeldud, et deklaratsioon peab sisaldama andmeid deklaratsiooni esitamisele eelnenud kalendriaasta jooksul deklarandi saadud varalise ja muu soodustuse kohta, mille turuväärtus ületab 4000 eurot, ning deklarandi tehtud varalise ja muu soodustuse kohta, mille turuväärtus ületab 4000 eurot. Te küll mainisite seda väga põgusalt, aga ehk ütlete veel kord, et keegi ei peaks seda enam üle küsima ja midagi ei jääks kahe silma vahele, millest tuli just see 4000 eurot. Miks see arv ei ole näiteks 3, 5, 6, 8 või 10? Kelle peas see mõte esimesena sündis ja kuidas see must valgel siia eelnõusse sai?

12:28 Andres Anvelt

Aitäh! See on hea küsimus ja see oli meil arutusel ka komisjonis, miks just 4000. Tegelikult on see kokkuleppeline summa. See võib olla mis iganes, see on see, kus me näeme seda punast joont, üle mille korruptsioonirisk suureneb. See 4000 on ära toodud ka karistusseadustikus, paralleel on toodud karistusseadustiku §-ga 12¹, et süüteoiga tekitatud oluline varaline kahju algab 4000 eurost. Me oleme leppinud kokku 4000 euro peale, aga juba komisjonis oli ka alternatiivseid ettepanekuid, mille järgi võiks selle punkti siduda kas siis näiteks Riigikogu lihtliikme palgaga või kõrgemate riigiteenistujate ametipalkade seadusest tuleneva koefitsiendiga. Kui teil on veel ettepanekuid, siis kümne päeva, muudatuste esitamise aja jooksul on need kõik teretulnud ja meie komisjonis on veelgi laiem arutelu selle punkti üle õigustatud. Ma ütlen veel kord, mingisugust väga objektiivset põhjust selle 4000 taga ei ole, on lihtsalt paralleelid mõningate teiste seadustega. Aga arutame veel ja äkki me leiame parema lahenduse.

12:30 Esimees Eiki Nestor

Jaanus Marrandi, palun!

12:30 Jaanus Marrandi

Täna! Hea ettekandja, täna sind väga põhjaliku vastuse eest minu eelmisele küsimusele! Pean tunnistama, ma jagan sinu seisukohta, et see deklaratsioon on tõepoolest ennekõike preventiivse iseloomuga. Kui me vaatame siin naaberriike, siis mõnes on võitlus korruptsiooniga võib-olla isegi silmapaistvam. Me teame väga markantseid juhtumeid Lätist, kus korruptsioonivastase võitluse üksus KNAB on efektiivselt korruptsiooni paljastanud, samas on Läti korruptsiooni nn edetabelis Eestist tagapool. Selles valguses huvitabki natukene ulatuslikum korruptsioonikahjude analüüs. Kuidas teistes Euroopa riikides on sellised deklaratsioonid seadusandlikult reguleeritud ja milline on seal üldine arusaam korruptsioonist? Kuhu Eesti võrdluses teistega asetuks?

12:31 Andres Anvelt

Aitäh! Päris võrdlevaks analüüsiks ei ole ma valmis, aga ma võin välja tuua teatud märgilisi asju. Esiteks, selline huvide deklaratsioonide praktika on Euroopa Liidus üsna laialt levinud. Erinevused on vaid selles, kes peavad neid koostama ja kes ei pea koostama. Sellega, et me oleme paberil koostatavatelt deklaratsioonidelt üle läinud sellisele uudemale lahendusele, oleme astunud ka sammu Lääne- ja Kesk-Euroopa poole. Ida-Euroopa riikide doktriinide ja suhtumiste muutus 90. aastatel oli üsna valulik ja alguses võeti hurraaga vastu ka selliseid otsuseid, mis kas või näiliselt kujutasid olukorda paremana, kui see tegelikult oli. Koostati mahukaid pabereid, et oleks võimalik näidata, kuidas riigis toimub äge võitlus korruptsiooniga. Nagu me teame, siis 90-ndatel ehk oligi korruptsioonivastase tegevuse tulemiks vahistatud liikluspolitseinikud ja võib-olla veel mõned muud ametnikud ning tundus, et need inimesed peavadki huve deklareerima. Tänapäeval oleme sellest lastehaigusest välja kasvanud ja pigem on deklareerimine muutunud hea tahte näiteks ja eelduseks selle eesmärgi saavutamisele, et meie riigi ja riigi äriühingute juhtimine on läbipaistev. Sellega oleme astunud sammu sellise juba vanema Euroopa traditsioonide suunas. Samas ei ole meie koht edetabelis muutunud. Edetabeli puhul pole minu meelest nii oluline mitte see, millised on seadused, kuigi need on muidugi ka olulised, vaid väga olulised on inimeste hoiakud, mis paraku on väga erinevad. Ma pean kahjuks konstateerima, et veel mõni aasta tagasi – ma ei tea, kas viimastel aastatel on seda uuritud – oli näiteks ligi 30% Eesti inimestest valmis ükskõik mis hetkel pakkuma altkäemaksu, et parandada oma füüsilist või materiaalset seisut. Põhja-Euroopa maades on see näitaja 5-6% kandis. Kui meil on see 30%, siis siin ongi veelahe, mis on Eesti ja Põhjamaade vahel, ja sellest tuleb üle saada. Me võime ükskõik milliseid KNAB-e või muid organisatsioone üles ehitada, aga suhtumine on see, mis loob tegelikult selle koefitsiendi või indeksi aluse. Selle nimel ongi vaja töötada. Siin me jõuame kaudselt jälle sellesama huvide deklaratsioonini, millega me näitame head tahet olla oma tegevuses läbipaistvad, kõik võivad meid kontrollida ning meil ei ole midagi varjata. See on tegelikult üks samm selle poole, et muuta ka ühiskonnas sellist paradigmat, nagu oleks korruptsioon osa elust. Kahjuks korruptsioon võib olla osa subkultuurist, mis ei ole kasulik positiivsele kultuurile.

12:35 Esimees Eiki Nestor

Rainer Vakra, palun!

12:35 Rainer Vakra

Aitäh, austatud esimees! Hea ettekandja! Eelnõu seletuskirja punkti nr 7 "Seaduse rakendamise seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevused, eeldatavad kulud ja tulud" all on kirjutatud: "Eelnõu rakendamiseks on vajalik huvide deklaratsioonide registri arendus, mille kulud katab registri vastutav töötleja Justiitsministeeriumi olemasolevate vahendite arvel. Lisaks on vajalik juhendmaterjalide täpsustamine ja võimalikud koolitused." Siit on mul küsimus teile kui endisele justiitsministrile, Justiitsministeeriumi juhile: mis see ikkagi lõppkokkuvõttes eurodes teeb ja mille arvel see tuleb? Kas midagi jääb edaspidi Justiitsministeeriumis seetõttu tegemata? Mis see ikkagi lõppkokkuvõttes eurodes maksab?

12:36 Andres Anvelt

Aitäh! Ma ei oska öelda, mis see konkreetne tegevus eurodes maksab. Ma arvan, et see jääb ministeeriumi eelarvesse planeeritud kulude raamesse. Ütleme kõigepealt, et kui huvide deklareerimise keskkond oli vaja tööle panna, siis Justiitsministeerium tellis selle Maksu- ja Tolliametilt. Ma ei mäleta enam täpselt, aga selle süsteemi töölepanek võis maksta isegi 60 000 või 80 000. Ja nüüd maksab Justiitsministeerium veel tavapäraseid hooldustasusid. Kui ma ei eksi, siis eelmisel aastal oli jutuks, et see võiks minna Rahandusministeeriumi kaudu täielikult ka Maksu- ja Tolliameti eelarvesse. Võib-olla on sel aastal nii tehtudki, ma ei oska seda praegu peast öelda, aga sellisel juhul tellib Justiitsministeerium vajalikud parendused. Uskuge mind, tegelikult ei ole need kulutused, mida me praegu siit seletuskirjast välja loeme, kindlasti suuremad kui kulutused tehnilisteks parendusteks, mida on pidevalt tehtud. Me oleme lihtsalt jõudnud sellesse olukorda, et nende parenduste tegemiseks on vaja muuta seadust. Selleks, et asi oleks tehniliselt mugavam ja kiiremini toimiv, tuleb tehniliste parenduste jaoks teha ka seaduses parandus.

Nii et ma ei oska öelda, mis see summa on, ja kahjuks ei ole seda ka seletuskirjas ära toodud, aga ma olen rohkem kui kindel, et selle pärast ei jää Justiitsministeeriumis midagi tegemata. Kui me räägime juhendmaterjalide täpsustamisest ja võimalikest koolitustest, siis on selge, et juhendmaterjalide täpsustamine käib pidevalt. See on selline loovprotsess. Kui vaadata korruptsioon.ee lehekülge, siis seal on kirjas korduma kippuvad küsimused, mille pinnalt juhendmaterjale kogu aeg täiendatakse. Võimalikud koolitused puudutavad neid asutusi ja inimesi, kes selle asjaga kokku puutuvad. Siin oleks kõige parem küsimustele vastaja korruptsioonivastase erikomisjoni esimees, kes võib-olla oskab ka öelda, millised koolitused on laiemalt planeeritud, või vähemalt on tal lihtsam neid andmeid kätte saada.

12:39 Esimees Eiki Nestor

Tanel Talve, palun!

12:39 Tanel Talve

Aitäh! Küsin taas kord selguse ja täpsuse huvides, kas komisjonis ei ole tulnud jutuks mõningad võimalikud vastuolud. Üks asi, mille kohta ma sooviksin natuke selgemat vaadet saada, on muudatuste nimekirja punkt 5, kus räägitakse abieluvaralepingu andmetest, mida ei kanta abieluvararegistri kaardile. Kas seoses plaanitava kooseluseaduse rakendusaktide vastuvõtuga ei või siin tekkida mingisuguseid vastuolusid? Teine küsimus on see, et kui deklaratsioonile peab väga täpselt, piinliku täpsusega kandma igasugused osalused OÜ-des ja muudes firmades, aga füüsilise isikuna võin deklareerida ainult maa ja keegi ei küsi, kas selle maa peal võib näiteks asuda paari tuhande lehmaga piimafarm, kas siis siin ei ole mingit vastuolu.

12:40 Andres Anvelt

Aitäh! Tegelikult ei tohiks olla. Kui see on sinu maa ja sellel maal on paari tuhande pealine lehmafarm, mida keegi peab, siis sa oled teinud kellelegi soodustust ja sa pead seda deklareerima. Kui see farm on sinu oma, siis sa pead seda ka deklareerima. Nii et lõppkokkuvõttes on sellest mööda minna väga raske. Ja ikkagi tuleb lähtuda sellest, et sul ei olegi vaja mööda minna. Sa deklareerid selle ära juba selle pärast, et keegi ei süüdistaks sind, et sa oled mööda hiilinud.

Teine asi, mis puudutab punkti 5 ja abieluvaralepingu andmeid, mida ei kanta abieluvararegistri

kaardile, siis siin ongi lähtutud sellest loogikast, et ei peaks hakkama lisatööd tegema. Tähtsad on need andmed, mis on registrikaardil, ja need tulevad automaatselt üle. Mõte on välistada see olukord, kus inimene peab hakkama paaniliselt andmeid otsima, ja need ei ole nii olulised andmed ka. Mis puudutab kooseluseaduse rakendusakte, siis mälu järgi ma arvan küll, et see probleem on seal lahendatud. Iseenesest peavad need andmed olema kuidagi seotud varalepinguga, aga see on teise seaduseelnõu küsimus ja sellesse ma praegu ei süveneks.

12:41 Esimees Eiki Nestor

Kristjan Kõljalg, palun!

12:41 Kristjan Kõljalg

Aitäh, juhataja! Hea ettekandja! See ei ole küll praeguses eelnõus sees, aga kui mõistlik on, et huvide deklaratsioonis me peame näitama ära kõik sõidukid, mis on registrisse kantud, isegi siis, kui sõiduki väärtus on heal juhul vanaraua hind?

12:42 Andres Anvelt

Aitäh! Ma just vastasin kolleegi analoogilisele küsimusele, aga hea meelega kordan. Ütlen veel kord, et see sõidukite asi on alati olnud väga meelikõitev ja see oli ka üks põhjus, mis pärast eelmises Riigikogu koosseisus ei jõutud lahenduseni ning eelnõu kukkus menetlusest välja. Täna me oleme selle juures tagasi. Küsimus on selles, mis on lihtsam ja arusaadav. Kas me tõesti hakkame deklaratsiooni täitmisel nägema vaeva ja võtma igale esemele, autole või muule mootorsõidukile mingit hindamisakti, sest mille järgi me muidu siis seda hindame? Me ajame niimoodi asja juriidiliselt keeruliseks. Kui meil seisab see juba peaaegu vanarauaks muutunud, aga registris olev sõiduk kuskil seal kuuri all, sest ta on meile võib-olla emotsionaalselt oluline, ja selle andmed jooksevad registrist huvide deklaratsiooni, siis minu meelest las jooksevad. Palju keerulisem oleks hakata hindama, kas auto väärtus on selline või teistsugune. Me teame ju, et vanade autode emotsionaalne väärtus võib olla suurem kui materiaalne väärtus ja tema müügi eest saadav tulu. Nii et minu meelest on eesmärk olnud teha deklareerimine võimalikult lihtsaks, aga kõigis nendes küsimustes väljendatakse alati poliitilist tahet. Minu soovitus suurele saalile on küll see, et kõige vähem peaks üks Riigikogu liige tahtma anda väljapoole sõnumit, et Riigikogu otsustas sõidukeid mitte deklareerida. Uskuge mind, siis oleks meil siin päris palju külalisi, kes tahavad rõhuda sellele, et mida nad siis ei deklareeri. Nii et pigem võtkem seda positiivselt, laskem tehnikal toimetada ehk siis andmebaasidel omavahel ristsuhtluses olla ja anda vastuseid nendele küsimustele, mida kontrollija tahab näha.

12:44 Esimees Eiki Nestor

Kristjan Kõljalg, palun!

12:44 Kristjan Kõljalg

Aitäh! Teine küsimus puudutab deklaratsiooni ennast. Nii nagu ka eelnõu seletuskiri ütleb, on seaduse eesmärk korrigeerida konstruktiivset kriitikat pälvinud kohti deklaratsioonis. Kas ma saan õigesti aru, et kui me hakkame sellel aastal täitma huvide deklaratsiooni, siis on see korrektselt eeltäidetud ja me ei pea enam ise otsima kuskilt andmeid, et neid siis deklaratsiooni ümber toksida? Kas on niimoodi, et kõik, mis on riigil teada, on deklaratsioonis olemas ja me saame tõesti paari klikiga selle ära kinnitada?

12:45 Andres Anvelt

Aitäh! See ongi väga oluline ülesanne selle eelnõu teiseks lugemiseks ettevalmistamisel. Ma ei saa täna kindlalt väita, et kõik hakkab kohe automaatselt niimoodi toimima, et käsitsi ei pea üldse sekkuma. Ma arvan, et käsitsi peab sekkuma niikuinii, aga mida vähem, seda parem. Ma soovitan kõigil – isegi peale seda, kui andmed on kõik alla laetud ja sisestatud automaatselt – käia ikka nad punkt-punktilt üle, sest igaüks võib teha vea. Näiteks üks asi on, et mingisugused kohustused küll n-ö jooksevad otse alla, aga kõik ei pruugi joosta – näiteks autoliisingu andmed ei tule otse üle, sest riigil ei ole nendest mingit ülevaadet. Eluasemelaenu üle on riigil ülevaade Maksu- ja Tolliametite kaudu. Mispärast? Sellepärast, et sealt tuleb ju tagastus. Kui me täidame panga kaudu tuludeklaratsiooni, siis me vajutame ju, kui ma ei eksi, sellist nuppu, millega andmed lähevad Maksu- ja Tolliametile, kes kasutab neid seejärel ka huvide

deklareerimisel. Autode, laevade ja lennukite puhul seda võimalust ei ole, need andmed tuleb niikuinii käsitsi panna, sellepärast et muidu me ületaksime nagu sellise avaliku huvi piire. Ja kui riigiasutused, näiteks õiguskaitseorganid, tahavad saada informatsiooni inimeste kohustuste kohta, siis nad teevad niikuinii eraldi päringu. Kui me kunagi jõuame sellise etapini, jõuame siin saalis kokkoleppele ja kirjutame alla n-ö positiivse krediidi registrile, kui ka riigil on kõik andmed kohustuste kohta olemas, siis võib-olla see küsimus laheneb.

12:47 Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

12:47 Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja! Ma tunnustan seda, et te olete oma vastustes olnud väga konkreetne ja küllaltki lakooniline, aga ma siiski palun, et te leiaksite veel aega ja vastaksite minu küsimusele väga põhjalikult. Olles nüüd kuulnud neid küsimusi, mida on olnud hästi palju, kas teil ei teki veendumust, et see seaduseelnõu ei ole siiski veel päris küps siin suures saalis arutamiseks ja selle peaks võib-olla esimesel lugemisel tagasi lükkama? Mis on teie arvamus nüüd?

12:47 Andres Anvelt

Aitäh! Austades tänast, eilset ja homset Riigikogu ning austades ka valitsust, kes meile eelnõusid saadab, julgen ma väita, et ükski seadus ei ole päris küps enne seda, kui lugupeetud juhataja on kolmandal lugemisel haamriga märku andnud. Seetõttu esimesel lugemisel, kus see seaduseelnõu täna on, on ta jõudnud sellisesse olukorda, et ta on nagu tainas, mis on vaja ahju panna, et hakata teda küpsetama. Ja küpsemaks saab ta sellisel juhul, kui me teiseks lugemiseks siin kõik koos panustame, kuna see puudutab, rõhutan veel kord, kõiki 101 rahvasaadikut, pluss veel ligi 3000 riigi esindajat kohalikes omavalitsustes. Teeme siis sellest võimalikult hea toote, mida saab avalikkusele presenteerida ja mis on ka meile endale võimalikult mugav kasutada. Sellepärast ma kindlasti ei nõustu arvamusega, et seaduseelnõu tuleks tagasi lükata. Pigem tuleb ta saata teisele lugemisele, teha võimalikult palju muudatusi ja võtta ta vastu juba sellisena, et 1. mail, kui 3000 tublit Eesti inimest hakkavad deklareerima, deklarandid hakkavad oma kohustusi täitma, oleks see neile võimalikult käepärane ja deklaratsioon kontrollijatele, avalikkusele võimalikult arusaadav.

12:49 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Nüüd on küsimused lõppenud. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioonilt on tulnud ettepanek pikendada istungi aega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Seda on meil vaja hääletada.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ettepaneku pikendada tänase istungi tööaega päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 32 Riigikogu liiget, vastu 9, erapooletuid ei ole. Tööaega on pikendatud päevakorra ammendumiseni, kuid mitte kauem kui kella 14-ni.

Austatud Riigikogu! Nüüd peaksid järgnema läbirääkimised, nagu kodukorraseadus nõuab. Samuti annab kodukorraseadus juhatajale teatud õigusi. Juhataja huvi on, et Riigikogu täiskogu töö sujuks, ja mitte ainult sellel, vaid ka järgmisel töönaldal. Selleks peab sujuma komisjonide töö ja seetõttu ma võtan 30 minutiks juhataja vaheaja. Jätkame kell 13.25.

V a h e a e g

13:25 Esimees Eiki Nestor

Jätkame istungit ja alustame läbirääkimisi. Peeter Ernits Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:25 Peeter Ernits

Lugupeetud juhataja! Head vähesed saali jäänud kolleegid! Noore rahvasaadikuna olen ma hämmingus, mis siin saalis toimub. Põhiseaduskomisjoni liikmena olen ma eelnõuga 143 väga hästi kursis.

Lugupeetud kolleeg Anvelt on pidanud nüüd siin juba kolm tundi vastama tekitatud küsimustele, mille ainukene mõte on aega viita. Te teate kõik, mis selle asja mõte on. Asja mõte on see, et samal ajal, kui meie siin istume, käib Stenbocki majas IRL-i esimehe Margus Tsahkna käte väänamine, kus osalevad peaminister Taavi Rõivas ja ka sotside juht, kes nüüdseks, juba kella 12-st on tulnud siia majja. Ainukene mõte on viita aega, sest 15 minutit peale suure saali istungi lõppu peaks algama õiguskomisjoni istung, kus arutatakse kooseluseaduse rakendusaktide saatust. Eelmine seadus võeti vastu vassides ja salatsedes, üle noatera, lombakana, nüüd üritatakse selle lombaka seaduse samasugust lombakat tütar ellu lükata. Mina noore rahvasaadikuna arvan, et siin saalis ei peaks mingit mängu mängima, vaid rääkima otse, mis on selle asja mõte. Asi ei ole mitte selles, et eelnõu 143 on nii seksikas, nii oluline, mistõttu teda tuleb siin kolm tundi järjest arutada, vaid see on varioperatsioon, et vaadata, kas õnnestub IRL-i juhti Margus Tsahknat murda. Täpseid andmeid mul praegu Stenbocki majast ei ole, aga nagu ma aru saan, see asi seal käib ja me viidame lihtsalt aega. Minu meelest see ei ole see, mille pärast me peaksime siin olema. Peaks rääkima otse ja selgelt. Aitäh tähelepanu eest!

13:27 Esimees Eiki Nestor

Valdo Randpere Reformierakonna fraktsiooni nimel, palun!

13:27 Valdo Randpere

Lugupeetud eesistuja! Ma palun ka kolm minutit lisaaega!

13:28 Esimees Eiki Nestor

Palun, kolm minutit lisaaega!

13:28 Valdo Randpere

Head kolleegid! Mina küll ei ole tulnud siia aega veetma. Ma tulin siia sellepärast, et rääkida huvide deklaratsioonist, korruptsioonist ja mõnest oma kahtlusest ja kõhklusest seoses sellega. Ma mäletan, et veel enne, kui ma Riigikogu liikmeks kandideerisin ja selleks sain, määrati mind Eesti Panga Nõukokku ja ma pidin täitma majanduslike huvide deklaratsiooni. Kuna ma enne olin täitnud samalaadse asja Tallinna Linnavolikogu liikmena, siis mul tekkis küsimus, miks ma pean kaks tükki täitma ja veel kaks tükki paberil. Keegi neid kunagi ei võrrelnud, ma oleksin võinud sinna ükskõik mida kirjutada, keegi neid sisuliselt ei vaadanud. Siis ma tulin Riigikokku ja sain teada, et ma pean täitma enam-vähem kolm deklaratsiooni, sest Tallinna volikogus tuli täita seda veel mitu aastat tagantjärele ja ka Eesti Pank tahtis oma. Siis mingil hetkel küll öeldi, et okei, Riigikogu on sinu majanduslike huvide deklaratsiooni hoidja ja kõik teised saavad need andmed Riigikogu käest. See lahenes siis niimoodi ära, et Riigikogu oli minu jaoks selline ämblik võrgu keskel. See oli tore.

Samal ajal, kui ma vaatasin seda deklaratsiooni, siis tundus see mulle paberkandjal tehtuna täitsa mõttetu. Esiteks sellepärast, nagu ka eelkõneleja Andres Anvelt rääkis, et deklaratsioone on 30 000. Ühe läbivaatamiseks kulub ametnikul pool päeva, see on siis 15 000 tööpäeva. Ja seejuures ei suuda keegi ikkagi veel neid võrrelda, sest ega arvuti mõistust ei ole ühelgi inimesel. Vaadake, pankadel on näiteks selline süsteem nagu Business Intelligence – mis iganes see siis eesti keeles on, bisnise intelligentsus vmt – ja seal löövad kohe häirekellad põlema, juhul kui on mingi ebatavaline transaktsioon või mingi vastukõla sinu tavalises käitumises. Meie puhul võiks ju olla siis märgiks see, kui me väga usinalt tõukame ühte eelnõu valdkonnas, kus meil endal on majanduslikud huvid. Tegelikult seda seost sel ajal kindlasti ei nähtud ja ma kahtlen iseenesest, kas see nüüdki väga näha on, sest ega see elektrooniline vorm, mis praegu on tulnud, ei ole selles mõttes ka täiselektroniline, et see võrdleks kõiki su tegemisi ja su eelmise aasta deklaratsiooni.

Nii näiteks mäletan, et kui ma täitsin oma esimese deklaratsiooni Riigikogus, siis seal oli küsimus – tegelikult on see asi vist siiani päris üheselt lahendamata – selle kohta, kui sul on mingi investeerimisfirma. Loogiliselt võttes on sul ju kaks võimalust: kas sa deklareerid, et sul on see investeerimisfirma OÜ ja omakapital on mingi paar tuhat eurot kopikatega, või sa pead deklareerima ka selle investeerimisfirma sisu, mida tema omakorda omab. Tegelikult on praegu nii, et selles huvide deklaratsioonis me peame deklareerima ainult osaühingu olemasolu, selle 2000 eurot või mis see omakapital on. Sellel investeerimisfirmal omakorda võib olla ükskõik kui palju asju. Mina esimesel aastal deklareerisin kogemata ka selle sisu, sellepärast et üks Riigikogu Kantselei ametnik andis oma tõlgenduse ja ütles, et seda on ikka vaja. No ma kardan, et see ametnik oli lihtsalt väga uudishimulik. Ma

siis deklareerisingi. Aga see, mis mind šokeeris, ei olnud mitte see, et ma deklareerisin – tühja kah, ega mul midagi varjata ei ole –, vaid see, et järgmisel aastal sain teada, et seda ei ole vaja deklareerida. Ma siis ei teinudki seda enam, aga ma olin kogu aeg ootel, ma arvasin, et varsti tuleb see päev, kui Õhtuleht avaldab suure pealkirja, et Randpere on ühe aastaga põhimõtteliselt laostunud, sest minu varanduslik seis paistis seetõttu tunduvalt kehvem. Mitte midagi sellist! Ei ajakirjandus ega ka see süsteem ise ei võrdle eelmise aasta deklaratsiooni järgmise omaga, ei avasta selliseid suuri muudatusi, millest ma just rääkisin. Näiteks pankade puhul hakkaksid Business Intelligence'i süsteemid automaatselt häirekella lööma. Selles mõttes on see natukene mõttetu, mis me nende huvide deklaratsioonidega teeme. Sisulist analüüsi ei toimu.

Vist Kalev Kotkas küsis enne, miks me ei deklareeri kõiki liiklusvahendeid. Me deklareerime vanu autosid, aga näiteks hobuseid, kes võivad olla palju kallimad kui mingid Moskvitšid, me ei deklareeri. Ega mul selle vastu iseenesest midagi ei ole, et ei deklareeri, aga küsimus on tõesti üleval. Mul on ka kusagil hobune, ilma et ma oleks teda deklareerinud. See näitab natuke vähest järjekindlust selle deklaratsiooni puhul.

Aga mul on ka täiesti revolutsiooniline ettepanek, mis veel kord tõestab, et minu eelkõneleja, kes väitis, et me viidame aega, eksis sügavalt. Ma ei kavatse ainult aega viita, ma kavatsen teha ka tõsiselt hea ettepaneku, nagu ma ütlesin, revolutsioonilise ettepaneku. Praegu on need huvide deklaratsioonid suurele osale inimestest kättesaamatud ja võib-olla nii peakski olema. Aga miks ei võiks näiteks Riigikogu liikmete huvide deklaratsioonid olla vabalt kättesaadavad teistele Riigikogu liikmetele? Sel juhul me viiksime tõesti sisse mingi sellise fenomeni nagu naabrivalve. Kuna mina arvan ennast oma kolleegide tegelikest suhetest ja huvidest üsna palju teadvat, siis ma võib-olla tõesti vaataksin nende deklaratsioonid kriitilise pilguga üle ja avastaksin mõne korruptsioonijuhtumi. Ma nüüd ei usu küll, et ma hakkaksin selles Arturiga võistlema, et ma suudaksin sama kaliibriga korruptsiooni tuvastada või avastada, aga midagi ikka. Nali naljaks, aga iseenesest ma arvan, et see on natuke naljakas, et ühest küljest me täidame selle deklaratsiooni, teisest küljest see ongi ainult mõne ajakirjaniku jaoks, kes suhteliselt piiratud vormis saavad sellele ligi. Tegelikult meie sissetulekud ei ole ju avalikud. Aga kui me vaatame siinsamas põhjanaabreid soomlasi, siis neil on ju sissetulekudeklaratsioonid. See päev, kui need avaldatakse – vanasti olid need pabervormis, ma ei tea, tänapäeval võib-olla on ainult elektrooniliselt –, on suur sündmus kogu Soomele, mitte ainult ajakirjandusele. Kõik vaatavad, mida naabril parajasti on või ei ole, mida ta on deklareerinud ja mida ei ole. Niisiis ma arvan, et selline väike muudatus, pisirevolutsioon, kui soovite, võiks olla asjakohane, aga võib-olla ka mitte.

Ja lõpuks on mul muidugi see küsimus, et kui ma nüüd ausalt ja palehigis oma deklaratsiooni ära täidan, mis see preemia siis on. Kui ma käin Selveri iseteeninduses, maksan ausalt ja tehakse ostukontroll, siis ma saan vähemalt ühe šokolaadi. Siin ma täidan huvide deklaratsiooni ausalt ära ja ei saa midagi. Siis vaatan, kuidas ilmuvad artiklid mingist inimesest, röövlipealikust, kes ei täida, ütleb, et unustas ära, oli meeltesegaduses, meeleheites, sest naine jättis maha või mis iganes, ja midagi ei juhtu. See tekitab minus ka küsimuse, miks siis mina pean ausalt täitma. Mingi väike piits või präänik võib-olla oleks asjakohane. See on kõik, mis mul öelda oli. Aitäh!

13:35 Esimees Eiki Nestor

Andres Anvelt, palun, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni nimel! Kolm minutit lisaaega.

13:36 Andres Anvelt

Head kolleegid! Ma olen täna siin puldis juba kolm tundi väga huvitavatele küsimustele vastanud. Kui siin räägitakse, et teema on kuidagi liigne ja punnitatud, siis mina ütlen teile siiralt, et mul oli küll väga hea meel vastata väga paljudele küsimustele, mida ma olen paljudega teist arutanud kuskil kohvikunurgas. Mult on küsitud üldse deklaratsioonide vajalikkuse kohta siin Eesti riigis, et kas see ei ole, nagu öeldakse, tühja tuule tallamine jne, jne. Mis andis veel natukene indu juurde, oli see, et arvatavasti kõik kolleegid ei ole võib-olla ajanappuse tõttu seaduseelnõu 143 eesmärgi kõigi nüanssidega kursis. Kui siin vahepeal läks debatt seksuaalvähemuste peale, siis see ei ole tõesti selle deklaratsiooni puhul mingsugune teema. See on selline pastakast välja imetud küsimus, aga see selleks. Kui tulla tagasi hea kolleegi Valdo Randpere ettepanekute juurde, siis läbirääkimised ongi ju see koht, kus me erinevaid mõtteid läbi räägime. Keegi ei keela meil oma kolleegi MHD-d, jällegi parandan, HD-d, huvide deklaratsiooni kontrollida. Jah, seal ei ole kõik asjad näha, kuid üpris palju on siiski näha. On näha tema kinnisvara ja sõidukid, mida me saame siin igaüks aknast piiluda ja vaadata, ja ka tema

ärihuvid. Nii et selline sotsiaalne, naabrivalve vormis kontroll on iseenesest täitsa võimalik. Ainuke asi on, nagu te kõik ju teate, et maha jääb ka see jälg. Kui keegi tuleb koridoris juurde ja küsib, et mida sa seal uurisid, siis sa saad lisaküsimusi esitada ja öelda, mispärast see sulle vajalik on. Ja see on ka avalikustamise mõte ehk kõigile ühtmoodi kättesaadav huvide deklaratsioon.

Ja nüüd ma tahangi rääkida ühest mitte võib-olla väga olulisest, aga sisulisest muudatusest, võrreldes paberil esitatud majanduslike huvide deklaratsiooniga. Need deklaratsioonid, mis me praegu koostame, ei ole enam majanduslike huvide deklaratsioonid, vaid need ongi huvide deklaratsioonid. See muudatus nimetuses ei ole mitte lihtsalt sõnaline – huvide deklaratsiooni vorm on palju laiem. See on tegelikult, nagu ma ka ennist küsimustele vastates mainisin, teatud mõttes nagu vaba mikrofoni. Sinna on meil, poliitikutel, võimalik sisestada näiteks kõik need teemad, mis võivad, nagu võib juba ette arvata, kelleski mingisuguseid küsimusi tekitada. Ja uskuge mind, sellisel juhul on huvide deklaratsioon abimees just meile. Me deklareerime kõik ära, me ei varja seda, et meil on mingisugune huvi ka kuskil mujal kui siin saalis. Me oleme kõik inimesed, me tegutseme oma poliitilise tegevuse kõrval võib-olla ka mõnes äriühingus või mingis muus valdkonnas, mingites organisatsioonides. Ja miks siis mitte seda ära märkida? Uskuge mind, see huvi ka väljastpoolt, kui teilt küsitakse, aga miks te ei ole seda märkinud, on palju suurem kui siis, kui te ütlete, et mul ei ole midagi varjata, et see on alati olnud. Seda võib kindlasti võtta ikkagi kui oma reaalse huvide näitamise kohta. See ongi seesama debatt, nagu ma ütlesin, see sõnatu debatt avalikkuse ja poliitika kujundamise vahel, et ei oleks teineteisest valesti arusaamist, et ei oleks vahepeal seda müüri. Tegelikult on huvide deklaratsioon mingil määral see uks müüris, kust igaüks saab sisse astuda ja teha vajaduse korral ka oma otsused selle kohta, kas see inimene on lojaalne tema kui maksumaksja suhtes või ta tegutseb näiteks siin või kuskil mujal riigiametis oma kitsastest isiklikest huvidest lähtuvalt. Seetõttu ma arvan, et huvide deklaratsioon ei ole mitte mingisugune väärnähtus. Ta võib tunduda liiga deklaratiivne, ta võib tunduda tüütu, panna küsima, et miks ma seda täidan, niikuinii on see kõik teada. Kui keegi tahab teha kuskil mingeid üldistusi, siis jah, suur osa nendest andmetest on avalikult kättesaadavad teistest andmebaasidest. Siin on need aga toodud kokku ja see on ka tahteavaldus. Rõhutan veel kord, et see sarnaneb kuskil firmas tööle asumisega, kui sulle esitatakse küsimusi. Kui sa jätad seal midagi vastamata ja see on tuvastatav, siis on tõenäosus, et sa selle töökoha saad, palju väiksem. Antud juhul oleme meie ju ka tegelikult töövõtjad ja meie valijad on tööandjad. Olgem siis sellesama huvide deklareerimise kaudu nende ees ausad. Nüüd veel nendest tänastest muudatustepanekutest. Ma arvan, et iseenesest saab meil põhiseaduskomisjonis olema teise lugemise ettevalmistamisel päris huvitav debatt selle üle, mis puudutab soodustusi, n-ö soodustusi sisse ja soodustusi välja. Üks pool on see, mis me maksame ise väljaspool, ükskõik kas me toetame oma erakonda, toetame mõnda rahakogumisaktiooni, vähiliitu või mõnda kirikukogudust, ja teine pool on see, kui keegi teeb meie huvides mingisuguseid soodustusi. Tegelikult on see esimene pool, nagu öeldakse, väljapoole tegemine, lihtsam. Siin me jõuamegi sellise südametunnistusvabaduse piirile. Minu enda ettepanek komisjonis oli, et see asi võiks olla vabatahtlik. Kui ma ikkagi toetan mõnda kogudust, siis see, kas ma selle deklaratsiooni kirjutun või mitte, ongi minu asi. Ainuke asi on, et kui see tuleb kuskilt tagurpidi välja, siis mul on ka võimalus selgitada. Siin on vaja seaduslikku kaitset, et see on tõesti inimese puhul vabatahtlik. Mis puudutab saadud soodustust, siis sellega on asi keerulisem. Tegelikult võib saadud soodustust iseenesest tõlgendada eri moodi. Küll me oleme rääkinud saadud soodustusest selle nn Volvo-skandaali puhul, et kas see soodustus, mille Riigikogu liikmed said, on õiguspärane, kas seda peaks deklareerima jne. Siin seisab meil ees päris tõsine debatt ja ma arvan, et me võiksime saavutada selle, et me ei vähenda Riigikogu liikmete ja teiste riigiametnike n-ö usalduskrediiti. Sest kõige hullem saab olla see, kui me sulgeme mingi ukse, mis on juba avatud. Igasugune samm sellisest avalikustamisest tagasi tekitab ühiskonnas ja nendes avalikes kontrollijates rahulolematust. Siin ma soovitan meil tõsiselt peeglisse vaadata või, ütleme, mitte peeglisse, vaid tõsiselt arutleda nende sammude üle, enne kui me hakkame tegema otsuseid. Aitäh!

13:44 Esimees Eiki Nestor

Aitäh! Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Loomulikult on juhtivkomisjoni ettepanek tema enda algatatud eelnõu esimene lugemine lõpetada. Määratud muudatustepanekute tähtajaks 11. veebruari kell 17.15. Täna! Kõike head!

Istungi lõpp kell 13.44.

